

Den 30. marts 2012

FOLKETINGETS
OMBUDSMAND

Inspektion af de sikrede afdelinger i
Specialinstitutionen Sølager
den 25. oktober 2011

ENDELIG

J.nr. 2011-3532-6289/CBR

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	4
2.	Generelt om Sølager.....	7
	2.1. Sølagers opbygning	7
	2.2. Regler for sikrede institutioner	9
	2.2.1. Almindelige regler	9
	2.2.2. Anbringelsesgrundlag	12
	2.2.3. Varigheden af ophold	12
	2.2.4. Screening for sygdom	14
	2.2.5. Særligt sikrede afdelinger	15
	2.3. Pædagogiske principper og kommunikation	17
3.	Bygningsmæssige forhold mv.....	20
	3.1. Indretningen	20
	3.2. Klimaanlæg	21
	3.3. Stuer/opholdsrum	22
	3.3.1. Tøjskabe	22
	3.3.2. Vinduer.....	22
	3.4. Fællesarealer	23
4.	Belægning og klientel mv.....	25
	4.1. Statistiske oplysninger	25
	4.2. Belægning.....	26
	4.3. Piger.....	27
	4.4. Udlændinge.....	27
	4.4.1. Udlændinge uden kommunetilhørsforhold.....	27
	4.4.2. Oversættelse og tolkning for udlændinge	30
	4.5. Kursus i konflikthåndtering for de unge	31
	4.6. Handleplaner og pædagogiske planer.....	31
5.	Beskæftigelse	32
	5.1. Arbejde.....	32
	5.2. Undervisning	33
	5.2.1. Generelt om undervisningen på sikrede institutioner	33
	5.2.2. Undervisningen på Sølager	34
	5.3. Lommepege	34
	5.4. Rygepolitik	35
6.	Fritidsaktiviteter og fællesskab	35

6.1.	Aktivitetsmuligheder i dagligdagen	35
6.2.	Fritidsaktiviteter. Eftermiddag og weekend.....	36
6.3.	Motocrossbane	36
7.	Kontakt til omverdenen mv.	37
7.1.	Besøg.....	37
7.2.	Telefon	39
7.3.	Udgang	40
8.	Andre forhold	41
8.1.	Jakker	42
8.2.	Badesandaler og gummisko	46
8.3.	Andre personlige genstande.....	47
8.4.	Cigaretter	48
8.5.	Pornofilm og dvd om natten.....	48
8.6.	Kaldeanlægget på cellerne	50
8.7.	Dørlukning.....	50
8.8.	Møbler	51
8.9.	iPod.....	52
8.10.	Motocrossbanen	52
8.11.	Rygeskur.....	52
8.12.	Større vinduer	52
8.13.	Undersøgelser	52
9.	Undersøgelse af stuer.....	53
10.	Euforiserende stoffer mv.....	55
11.	Medicin og læge samt forplejning.....	56
11.1.	Medicinopbevaring og restmedicin	56
11.2.	Lægebetjening	56
11.3.	Psykiatrisk tilsyn (screening)	57
11.4.	Forplejning	58
12.	Vold.....	59
13.	Personaleforhold mv.....	59
14.	Tilsyn.....	59
14.1.	Retsgrundlaget	59
14.2.	Generelt om regionens tilsyn	60
14.3.	Konkrete tilsyn på Sølager.....	62
15.	Magtanvendelse.....	63
15.1.	Tilsyn med magtanvendelse og reglerne.....	63
15.2.	Tilladte magtanvendelser (reglerne).....	66

15.3.	Ikke tilladte magtanvendelser (reglerne)	68
15.4.	Rapportgennemgang – lovlig magtanvendelse. Sager om fastholdelse mv.	70
15.5.	Ulovlige magtanvendelser	84
15.5.1.	Dørlåsning.....	84
15.5.2.	Afklædning i forbindelse med personundersøgelse	85
15.5.3.	Skub mv.	86
	Opfølgning	87
	Underretning	87

---

1. Indledning

Som led i Folketingets Ombudsmands almindelige inspektionsvirksomhed (§ 18 i ombudsmandsloven) foretog ombudsmanden den 30. oktober 2003 inspektion af forholdene for de unge på de sikrede afdelinger på institutionen Sølager. Den 26. januar 2005 afgav ombudsmanden en endelig rapport om inspektionen i 2003. Inspektionen blev fulgt op i opfølgingsrapporter af 19. juli 2006, 7. maj 2007, 19. juni 2008, og den 27. august 2009 blev inspektionssagen afsluttet.

Den 18. og 19. maj 2011 besøgte ombudsmanden Sølager på baggrund af bekendtgørelsen af den valgfri protokol af 18. december 2002 til FN-konventionen mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (bekendtgørelse nr. 38 af 27. oktober 2009), jf. ombudsmandsloven, som ændret ved lov nr. 502 af 12. juni 2009 om bl.a. denne valgfri protokol (OPCAT). Besøget gav ikke anledning til kritik eller henstillinger.

Den 25. oktober 2011 foretog ombudsmanden en ny inspektion. Det var et led i ombudsmandens almindelige inspektionsvirksomhed. Ombudsmanden tog ved inspektionen udgangspunkt i inspektionen den 30. oktober 2003 og opfølgningen på den inspektion.

Ombudsmanden orienterede sig endvidere i materiale som Folketingets Ombudsmand modtog i forbindelse med det ovennævnte OPCAT-besøg inden for rammerne af det bedømmelsesgrundlag der gælder for disse besøg.

Inspektionen den 25. oktober 2011 omfattede de tre sikrede afdelinger i Hundested og de to sikrede afdelinger i Skibby. Inspektionen startede om morgenen i Hundested, og om eftermiddagen fortsatte inspektionen af afdelingerne i Skibby.

Inspektionen bestod i rundgang på alle de sikrede afdelinger. Endvidere var der samtaler med repræsentanter for Sølagers ledelse og medarbejdere.

De unge (og deres pårørende) havde i forbindelse med varslingen af inspektionen fået oplysning om muligheden for at få en samtale med ombudsmanden om både generelle forhold på Sølager samt deres egne forhold og sager.

Ombudsmanden havde samtale med fire unge (samtidig) i afdelingen Buen i Hundested. Endvidere havde ombudsmanden samtaler med en ung i afdelingen Udsigten og to unge (samtidig) i afdelingen Nøddebakken, begge i Skibby. Samtalerne vedrørte både generelle forhold på Sølager og nogle individuelle punkter og ønsker til forholdene på Sølager.

De unge har alle fået et brev af 3. november 2011 som opfølgning på samtalen under inspektionen den 25. oktober 2011. Sølager og Region Hovedstaden har – efter aftale med de unge som gav samtykke til at ombudsmanden kunne videregive de spørgsmål der blev drøftet – fået kopi af brevene til de unge.

Til brug for forberedelsen af inspektionen havde ombudsmanden også orienteret sig i det materiale der er på Sølagers og Region Hovedstadens hjemmesider.

For så vidt angår det regionale tilsyn med Sølager var der medio september 2011 en henvisning på Sølagers hjemmeside til Region Hovedstadens hjemmeside. På regionens hjemmeside var der offentliggjort en rapport om et anmeldt tilsyn den 24. marts 2009 (alle afdelinger). Der var også en rapport om et uanmeldt tilsyn den 24. november 2009 på afdelingen Buen. Endvidere var der på regionens hjemmeside generelle retningslinjer af 25. september 2007 om tilsyn. Der var medio september 2011 ikke rapporter om tilsyn i 2010 eller 2011 på hjemmesiden.

I brev af 19. september 2011 om varsling af inspektionen bad ombudsmanden om at modtage yderligere tilsynsrapporter hvis der efter de ovennævnte tilsyn i 2009 havde været flere tilsyn.

Den 20. september 2011 ringede ombudsmanden til Region Hovedstaden. Regionen oplyste at der ikke var foretaget tilsyn i 2010, og at der havde været ét tilsyn i 2011. I e-mail samme dag modtog ombudsmanden fra regionen kopi af den seneste tilsynsrapport af 11. juli 2011 om tilsyn på Sølager den 14. og 15. juni 2011. Regionen oplyste at tilsynsrapporten var lagt på regionens hjemmeside.

I e-mail af 23. september 2011 oplyste regionen at regionen havde sendt tilsynsrapporten af 11. juli 2011 til Sølager den 20. september 2011. Regionen oplyste endvidere at Sølager arbejdede med anbefalingerne, men at Sølager dengang endnu ikke

havde udarbejdet en egentlig handleplan som opfølgning på regionens anbefalinger mv. Regionen oplyste også at regionen havde aftalt med Sølager at Sølager ville sende en handleplan samtidig med det øvrige materiale som ombudsmanden i brev af 19. september 2011 bad om i forbindelse med varslingen af inspektionen.

Ombudsmanden bad før inspektionen Sølager om at oplyse om eventuelle ændringer i de bygningsmæssige forhold siden sidste inspektion i 2003 og/eller eventuelle (igangværende) projekter eller planer herom, herunder om tidsplaner. Hvis der er sket ændringer eller er aktuelle projekter eller planer vedrørende andre forhold, bad ombudsmanden også om oplysninger om det.

Ombudsmanden bad endvidere om at få eventuelt informationsmateriale om Sølager der ikke fremgår af hjemmesiderne og eventuelle interne regelsamlinger.

I e-mail af 14. oktober 2011 modtog ombudsmanden materiale fra Sølager til forberedelse af inspektionen. Sølager oplyste at handleplanen som opfølgning på regionens anbefalinger i ovennævnte tilsyn fra regionen i 2011 endnu ikke forelå i endelig form. Ombudsmanden modtog en række "Fælles standarder" der gælder for Sølagers sikrede afdelinger pr. den 3. juni 2011. Standarderne skulle evalueres den 14. november 2011. De nævnte standarder vedrører bl.a. besøg, telefon og beskæftigelse.

Jeg beder Sølager om at oplyse mig om resultatet af evalueringen i november 2011 af standarderne og om at sende mig en eventuel revideret udgave af standarderne hvis/når de foreligger.

Under inspektionen afleverede ombudsmanden et brev af 25. oktober 2011 med anmodning om at låne 10 sager om magtanvendelse til gennemgang. Det indgik i brevet at Folketingets Ombudsmand – i forbindelse med ovennævnte besøg inden for rammerne af OPCAT i maj 2011 – med brev af 24. maj 2011 havde modtaget 26 sager om ikke-tilladte magtanvendelser i perioden fra 2009 til den 31. marts 2011.

Under inspektionen den 25. oktober 2011 modtog ombudsmanden også et antal sager om magtanvendelse. Se pkt. 15 i denne rapport vedrørende sagerne om magtanvendelse.

Denne rapport har i en foreløbig udgave været sendt til Sølager og Region Hovedstaden for at Sølager og regionen kunne få lejlighed til at komme med eventuelle yderligere bemærkninger om faktiske forhold som rapporten måtte give anledning til. Regi-

on Hovedstaden har i e-mail den 17. februar 2012 oplyst at der ikke er sådanne bemærkninger.

2. Generelt om Sølager

2.1. Sølagers opbygning

Sølagers sikrede afdelinger er en af landets syv sikrede døgninstitutioner for unge.

Ifølge materiale fra Danske Regioner (www.danskeregioner.dk) er der i alt 155 pladser på disse institutioner.

Sølager består af fem sikrede afdelinger med 26 sikrede pladser fordelt på afdelingerne. På inspektionstidspunktet var 21 af pladserne i brug.

Ud over de sikrede afdelinger er der til institutionen tilknyttet to andre ikke-sikrede (åbne) afdelinger for personer med psykisk funktionsnedsættelse. Disse afdelinger er ikke omfattet af inspektionen.

Ifølge tilsynsrapporten af 11. juli 2011 bruges de sikrede afdelinger primært til unge der er i varetægtssurrogat. Der kan dog også være unge der afsoner ungdomssanktion. Af en belægningsliste som ombudsmanden modtog under inspektionen, fremgår det – i overensstemmelse hermed – at 19 af de 21 unge var anbragt i varetægtssurrogat. To unge havde fået dom til afsoning.

Ifølge udskrift fra tilbudsportalen (efterår 2011) kan Sølager håndtere unge i alderen mellem 12-17 år med følgende sociale problemer mv.:

- udadreagerende adfærd,
- indadreagerende adfærd,
- selvskadende adfærd,
- personfarlig kriminalitet,
- ikke-personfarlig kriminalitet og
- seksuelt krænkende adfærd

Der ydes socialpædagogisk behandling, behandling i forbindelse med ungdomssanktion, individuel behandling og undervisning.

Det retlige grundlag for de sikrede afdelinger på Sølager er § 66, nr. 5, i serviceloven (lovbekendtgørelse nr. 904 af 18. august 2011). Af bestemmelsen fremgår det at an-

bringelsessteder for børn og unge bl.a. kan være døgninstitutioner, herunder delvis lukkede døgninstitutioner, jf. § 67.

Af servicelovens § 67, stk. 3, fremgår det at kommunalbestyrelsen skal sørge for at der er det nødvendige antal pladser på sikrede døgninstitutioner.

Servicelovens kapitel 24 vedrører magtanvendelse over for børn og unge. Lovens § 123 indeholder følgende:

”§ 123. Sikrede afdelinger i institutioner beregnet til døgnophold for børn og unge må alene anvendes, når forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet. Isolation, fiksering m.v. i institutioner beregnet til døgnophold for børn og unge må alene anvendes, når forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet. Socialministeren fastsætter regler om betingelserne herfor. Aflåsning om natten af værelser i sikrede afdelinger betragtes ikke som isolation.

...

Stk. 4. Enhver form for magtanvendelse skal registreres og indberettes af tilbudet til kommunalbestyrelsen i den stedlige kommune for de tilbud, som kommunalbestyrelsen fører tilsyn med, jf. § 148 a, og regionsrådet for de tilbud, som regionsrådet fører tilsyn med, jf. § 5, stk. 7. Kommunalbestyrelsen eller regionsrådet orienterer opholdskommunen, jf. § 9 a, i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område om indberetningen. Socialministeren fastsætter i en bekendtgørelse regler om magtanvendelse og om registrering og indberetning heraf.

Stk. 5. For unge, der efter reglerne i retsplejeloven er anbragt i sikrede afdelinger i stedet for varetægtsfængsling, finder retsplejelovens § 771 og § 772, stk. 1 og stk. 2, 1. pkt., vedrørende besøg og brevveksling m.v. tilsvarende anvendelse.”

Af de nævnte bestemmelser i retsplejelovens §§ 771 og 772, stk. 1, der finder tilsvarende anvendelse for unges ophold på sikrede institutioner, fremgår følgende:

“§ 771. En varetægtsarrestant kan modtage besøg i det omfang, opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet tillader det. Politiet kan af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig, at varetægtsarrestanten modtager besøg, eller forlange, at besøg finder sted under kontrol. Nægter politiet besøg, skal varetægtsarrestanten underrettes herom, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse. Varetægtsarrestanten kan kræve, at politiets afslag på besøg eller krav om kontrol forelægges retten til afgørelse. Arrestanten har altid ret til ukontrolleret besøg af sin forsvarer.

...

§ 772. En varetægtsarrestant har ret til at modtage og afsende breve. Politiet kan gennemse brevene inden modtagelsen eller afsendelsen. Politiet skal snarest muligt udlevere eller sende brevene, medmindre indholdet vil kunne være til skade for efterforskningen eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet. Tilbageholdes et brev, skal spørgsmålet, om tilbageholdelsen bør opretholdes, straks forelægges retten til afgørelse. Opretholdes tilbageholdelsen, skal afsenderen straks underrettes, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse.

Stk. 2. En varetægtsarrestant har ret til ukontrolleret brevveksling med retten, forsvareren, justitsministeren, direktøren for kriminalforsorgen og Folketingets Ombudsmand.

...

Socialministeren fastsætter efter forhandling med justitsministeren regler om besøg, brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation.”

Afdelingerne på Sølagar drives af Region Hovedstaden efter den ændrede bekendtgørelse nr. 1093 af 21. september 2010 (om magtanvendelse over for børn og unge der er anbragt uden for hjemmet). Bekendtgørelsen indeholder de nærmere regler for ophold i sikrede afdelinger. I denne rapport benævnes disse regler ”magtanvendelsesbekendtgørelsen” eller ”bekendtgørelsen”.

Nogle af bestemmelserne i bekendtgørelse nr. 1093 af 21. september 2011 er ændret ved bekendtgørelse nr. 1183 af 14. december 2011 (om ændring af bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge der er anbragt uden for hjemmet (Ændringer vedr. delvis lukkede døgninstitutioner og besøgs-, brev- og telefonkontrol med unge i varetægtsurrogat mv.)). Ændringerne trådte i kraft den 16. december 2011. Se nærmere om reglerne nedenfor i pkt. 2.2.

Der er udarbejdet en vejledning om magtanvendelse over for børn og unge der er anbragt uden for hjemmet. Vejledningen trådte i kraft den 25. februar 2011.

2.2. Regler for sikrede institutioner

2.2.1. Almindelige regler

Ved en sikret afdeling forstås efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 19, stk. 2, 1. pkt., en afdeling på en sikret døgninstitution hvor det er tilladt at have yderdøre og vinduer konstant aflåst.

Sikrede afdelinger skal godkendes af kommunalbestyrelsen/regionsrådet som er ansvarlig for oprettelsen og driften af den pågældende døgninstitution.

Magtanvendelsesbekendtgørelsen er udstedt i medfør af bl.a. servicelovens § 123 om magtanvendelse. Navnlig i bekendtgørelsens kapitel 3 er der fastsat nærmere regler om sikrede afdelinger og deres anvendelse.

Som nævnt i den ovennævnte vejledning om magtanvendelse er de overordnede retlige grænser for magtanvendelse over for børn og unge på sikrede institutioner bl.a.:

- grundlovens §§ 71-72 om frihedsberøvelse og boligens ukrænkelighed
- artikel 5 om den personlige frihed i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK)
- artikel 8 om privatliv i EMRK
- og artikel 37 i FN's konvention om barnets rettigheder (børnekonventionen).

Af artikel 37 i børnekonventionen fremgår følgende:

”Deltagerstaterne skal sikre at:

(a) intet barn gøres til genstand for tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Hverken dødsstraf eller fængsel på livstid uden mulighed for løsladelse skal kunne idømmes for forbrydelser begået af personer under 18 år;

(b) intet barn ulovligt eller vilkårligt berøves sin frihed. Anholdelse, tilbageholdelse eller fængsling af et barn skal følge lovens forskrifter og må kun bruges som en sidste udvej og for det kortest mulige passende tidsrum;

(c) ethvert barn, der er berøvet friheden, behandles menneskeligt og med respekt for menneskets naturlige værdighed og på en måde, der tager hensyn til deres aldersmæssige behov. Især skal ethvert barn, der er berøvet friheden, holdes adskilt fra voksne, medmindre en sådan adskillelse ikke anses at tjene barnets tarv, og skal have ret til at opretholde kontakt med sin familie gennem brevveksling og besøg, bortset fra under særlige omstændigheder;

(d) ethvert barn, der er berøvet sin frihed, har ret til hurtig juridisk og anden passende bistand samt ret til at få lovligheden af sin frihedsberøvelse prøvet ved en domstol eller anden kompetent, uafhængig og upartisk myndighed og til hurtig afgørelse af enhver sådan sag.”

Børnekonventionens artikel 37 slår fast at frihedsberøvelse kun må ske som sidste udvej og i det kortest mulige passende tidsrum. Endvidere slås det fast at børn der er

frihedsberøvede, skal holdes adskilt fra voksne (medmindre en sådan adskillelse ikke tjener barnets tarv). Barnet har, bortset fra under særlige omstændigheder, ligeledes ret til at opretholde kontakt med sin familie.

Formålet med anbringelsen af unge i varetægtssurrogat eller en sikret institution med henblik på afsoning af dom, jf. straffuldbyrdelseslovens § 78, stk. 2, er at beskytte mod den belastning som det er at komme i fængsel (arresthus), og mod negativ påvirkning fra voksne kriminelle. For de administrativt frihedsberøvede er formålet at afværge at de unge skader sig selv eller andre, og at foretage pædagogisk observation der skal danne grundlag for en eventuel senere længerevarende behandling. For så vidt angår de unge der er anbragt efter straffelovens § 74 a (ungdomssanktionen), er formålet at styrke indsatsen og reaktionsmulighederne over for den hårde kerne af socialt belastede og utilpassede unge kriminelle og at give mulighed for at fastholde de unge i længere tid og samtidig iværksætte en behandling der på længere sigt kan få de unge på rette kurs.

Der er i bekendtgørelsen fastsat regler om anvendelsen af fysisk magt, jf. § 20, jf. § 2, og om protokollering af bestemte former for fysisk magtanvendelse mv., herunder undersøgelse af den unge og/eller dennes opholdsrum i forskellige situationer (§§ 21-27) og kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation (§ 28).

§ 28, stk. 6-8 om besøg for unge i varetægtssurrogat er ophævet med ovennævnte bekendtgørelse nr. 1183 af 14. december 2011, der indsætter en ny § 28 a om besøg, brevveksling mv. og telefonsamtaler og anden kommunikation.

§ 29 indeholder regler om hvem der kan anbringes i en sikret institution. Se pkt. 2.2.2 om hvilke unge der kan anbringes på Sølager.

Bekendtgørelsen fastslår i kapitel 6 at den kommunebestyrelse eller det regionsråd der fører det generelle driftsorienterede tilsyn med tilbuddene, også fører tilsyn med de sikrede afdelingers anvendelse af reglerne i bekendtgørelsen (§ 44).

Bekendtgørelsen indeholder i § 50 regler om at lederen af den sikrede institution skal sikre sig at den unge og forældremyndighedens indehaver gøres bekendt med reglerne i bekendtgørelsen, herunder klagereglerne. Tilsvarende gælder adgangen til at rette henvendelse til Folketingets tilsyn med personer der er underkastet administrativ frihedsberøvelse (bekendtgørelsens § 51). Der sigtes hermed til Tilsynet i henhold til grundlovens § 71, stk. 7, i forhold til personer der er underkastet administrativ frihedsberøvelse.

For unge der er anbragt på sikrede afdelinger i varetægtssurrogat, er der i bekendtgørelsen henvist til retsplejelovens regler (eller der er fastsat tilsvarende regler i bekendtgørelsen).

2.2.2. Anbringelsesgrundlag

Anbringelse på Sølagers sikrede afdelinger kan efter bekendtgørelsens § 29, stk. 1, ske:

- på forskellige former for socialpædagogisk grundlag (bekendtgørelsens § 29, stk. 1, nr. 1-3),
- i stedet for varetægtsfængsling (varetægtssurrogat), jf. retsplejelovens § 765,
- som led i den unges afsoning af straf, jf. straffuldbyrdslovens § 78, stk. 2,
- under nærmere angivne omstændigheder, som led i en ungdomssanktion efter straffelovens § 74 a,
- eller hvis der er tale om en udlændinge under 14 år uden lovligt ophold i Danmark (jf. bekendtgørelsens §§ 34-36).

2.2.3. Varigheden af ophold

Folketingets Ombudsmand har tidligere – f.eks. i forbindelse med inspektioner den 6. oktober 2005 af de sikrede afdelinger på Bakkegården og den 12. december 2007 af Ungdomsinstitutionen Egelys sikrede afdelinger – beskæftiget sig med spørgsmålet om varigheden af opholdstiderne for unge på sikrede institutioner.

Reglerne om varigheden af ophold for unge der kan være på Sølager, findes i henholdsvis § 31 i magtanvendelsesbekendtgørelsen, herunder for unge med dom, og i retsplejelovens regler om varetægtsfængsling mv. for unge i varetægtssurrogat. § 31 i bekendtgørelsen indeholder således bl.a. regler om varigheden af ophold i en sikret afdeling for unge der afsoner dom, jf. § 29, stk. 1, nr. 5, eller er idømt en foranstaltning (efter straffelovens § 74 a), jf. § 29, stk. 1, nr. 6.

På inspektionstidspunktet var der to unge på Sølager der havde fået dom.

Tidsgrænserne for ophold i sikret afdeling, og dispensationsmulighederne efter bekendtgørelsens § 31, stk. 1 og 2 – det vil sige unge anbragt efter § 29, stk. 1, nr. 1 og 2 (socialpædagogisk grundlag mv.) – finder tilsvarende anvendelse ved ophold i sikret afdeling, der er et led i afsoning, jf. § 29, stk. 1, nr. 5.

Følgende fremgår af bestemmelsen i § 31:

”§ 31. Ophold i sikret afdeling må i de tilfælde, der er nævnt i § 29, stk. 1, nr. 1 og 2, højst vare 3 måneder.

Stk. 2. Ophold i sikret afdeling må i de tilfælde, der er nævnt i § 29, stk. 1, nr. 3, for unge, der er fyldt 14 år, højst vare 6 måneder og for unge, der ikke er fyldt 14 år, højst vare 3 måneder. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan dispensere fra tidsgrænserne, hvis betingelserne for anbringelsen i sikret afdeling i det enkelte tilfælde gør dette påkrævet. For unge, der er fyldt 14 år vil der kunne dispenseres fra 6 måneders grænsen for én ny periode på højst 6 måneder, mens der for unge, der ikke er fyldt 14 år alene kan dispenseres for én ny periode på højst 3 måneder.

Stk. 3. I opholdstiden på den sikrede afdeling efter § 29, stk. 1, nr. 1-3, medregnes ikke den tid over 24 timer i træk, hvor den unge uden tilladelse har været fraværende fra afdelingen.

Stk. 4. Tidsgrænserne for ophold i sikret afdeling og dispensationsmulighederne i forhold hertil efter stk. 1 og 2, finder tilsvarende anvendelse ved ophold i sikret afdeling, der er et led i afsoning, jf. § 29, stk. 1, nr. 5.

Stk. 5. For unge idømt en foranstaltning, jf. straffelovens § 74 a, må ophold i en sikret afdeling efter § 29, stk. 1, nr. 6, sammenlagt højst vare 12 måneder, mens ophold i sikret afdeling sammenlagt med ophold i godkendt opholdssted eller døgninstitution, jf. lovens § 66, stk. 1, nr. 4 eller nr. 5 [ændret med bekendtgørelse nr. 1183 af 14. december 2011 til: § 66, stk. 1, nr. 5 eller 6; min parentes og tilføjelse], tilsvarende højst må vare 18 måneder. Ved ny kriminalitet kan retten dog forlænge foranstaltningen, herunder længstetiderne med indtil 6 måneder.

Stk. 6. Efter forlængelse, jf. stk. 1-3, må den samlede varighed af ophold i sikret afdeling efter § 29, stk. 1, nr. 1-3 og 5, for unge, der er fyldt 14 år, ikke overstige 14 måneder. For unge, der ikke er fyldt 14 år, må den samlede varighed efter forlængelse af ophold i sikret afdeling efter § 29, stk. 1, nr. 1-3, ikke overstige 9 måneder.

Stk. 7. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen træffer afgørelse om ophør af en ung persons anbringelse i en sikret afdeling ved anbringelse heri efter § 29, stk. 1, nr. 1-3 og 5. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen træffer tillige afgørelse om ophør af en ung persons anbringelse i sikret afdeling ved anbringelse heri efter § 29, stk. 1, nr. 6, dog inden for de rammer, der er fastsat i dommen.”

Jeg henviser til pkt. 4.2 nedenfor med oplysninger om de gennemsnitlige opholdstider for unge på Sølager.

Jeg henviser også til mit spørgsmål i pkt. 4.2 om unge med dom på Sølager – som der var to af på inspektionstidspunktet – og deres opholdstid på Sølager.

For unge i varetægtssurrogat på en sikret institution, jf. bekendtgørelsens § 29, stk. 1, nr. 4, gælder tidsfristerne i § 31 ikke. Her gælder som udgangspunkt de almindelige regler i retsplejelovens kapitel 70 for varetægtsfængsling og fristforlængelse. Det er således ikke de sikrede institutioner der tager stilling i disse sager. Anklagemyndigheden indbringer sagerne for domstolene som tager stilling til varetægtsfængsling og forlængelse heraf. Folketingets Ombudsmand har efter § 7, stk. 2, i ombudsmandsloven ikke kompetence over for domstolene.

For unge under 18 gælder efter § 768 a, stk. 2, i retsplejeloven særlige regler om varetægtsfængslingens samlede maksimale varighed. Følgende fremgår:

”§ 768 a.

...

Stk. 2. Medmindre retten finder, at der foreligger helt særlige omstændigheder, må varetægtsfængsling, når arrestanten er under 18 år, ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum, der overstiger

1) 4 måneder, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 6 år, eller

2) 8 måneder, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover.

Stk. 3. Fristerne nævnt i stk. 1 og 2 omfatter tidsrummet frem til hovedforhandlingens begyndelse i første instans.”

Jeg henviser til pkt. 4.2 om de gennemsnitlige opholdstider på Sølager.

På baggrund af de ovennævnte bestemmelser beder jeg Sølager om at oplyse om Sølager har oplevet problemer i forhold til anklagemyndighedens sagsbehandlingstid i forbindelse med forelæggelse af sager om unge i varetægtssurrogat for domstolene (som Folketingets Ombudsmand som nævnt ikke har kompetence over for).

2.2.4. Screening for sygdom

Bekendtgørelsens § 33 indeholder regler om screening af børn og unge på sikrede og særligt sikrede afdelinger.

Jeg henviser til pkt. 11.3 nedenfor.

2.2.5. Særligt sikrede afdelinger

Kapitel 4 i bekendtgørelsen indeholder regler om "særligt" sikrede afdelinger i sikrede døgninstitutioner.

Om hvem der kan anbringes på en særligt sikret afdeling, fremgår følgende af bekendtgørelsens § 39:

”§ 39. En særligt sikret afdeling kan anvendes for unge når:

- 1) der foreligger et grundlag for anbringelse i en sikret afdeling efter § 29,
- 2) anbringelse i en sikret afdeling ikke er eller vil være tilstrækkelig, idet den unge ved en forudgående særlig voldelig eller psykisk afvigende adfærd har gjort ophold eller fortsat ophold i en sikret afdeling uforsvarligt, og
- 3) der i forhold til unge med psykisk afvigende adfærd, foreligger en skriftlig, lægefaglig vurdering af, at den unge udviser aktuelle symptomer på en diagnose.”

Om kompetencespørgsmålet i forhold til anbringelse i en "særligt" sikret afdeling fremgår følgende af bekendtgørelsens § 40:

”§ 40. Kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune kan træffe afgørelse om anbringelse på en særligt sikret afdeling, når betingelserne herfor er opfyldt, jf. § 39. Hvis betingelserne herfor er opfyldt for en ung, der er fyldt 14 år, kan lederen af en sikret døgninstitution eller dennes stedfortræder, uafhængig af at der på den sikrede døgninstitution er en særlig sikret afdeling, træffe midlertidig beslutning om overførsel til en særligt sikret afdeling. Beslutningen herom skal straks forelægges kommunalbestyrelsen i opholdskommunen til afgørelse, jf. 1. pkt.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsens afgørelse, jf. stk. 1, om anbringelse i en særligt sikret afdeling skal tiltrædes af den kommunalbestyrelse eller meddeles det regionsråd, som er ansvarlig for oprettelse og drift af den pågældende sikrede døgninstitution.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen skal altid underrette forældremyndighedens indehaver om anbringelse i en særligt sikret afdeling, og så vidt det er muligt inden denne anbringelse sker.”

Af § 37 i bekendtgørelsen fremgår følgende om magtanvendelse over for personer der er anbragt på en særligt sikret afdeling:

”§ 37. Fysisk magtanvendelse efter § 2, samt den øvrige magtanvendelse, der er tilladt i de sikrede afdelinger, er tillige tilladt i de særligt sikrede afdelinger, jf. § 20, stk. 3 og 4, samt §§ 21-28.

Stk. 2. For børn og unge, der er anbragt i en særligt sikret afdeling, finder §§ 31 og 32, tilsvarende anvendelse.”

§ 38 i bekendtgørelsen giver mulighed for ”undtagelsesvist” under nærmere angivne betingelser at anbringe unge på en særligt sikret afdeling i isolation.

Ombudsmanden noterede sig under inspektionen at der efter det oplyste ikke er isolationsrum på Sølager. Der henvises i øvrigt til rapporten om inspektionen i 2003.

Sølager oplyste under inspektionen den 25. oktober 2011 at én ung på Udsigten havde retlig status som anbragt i en ”særligt” sikret afdeling. Under inspektionen havde ombudsmanden en samtale med denne unge og fik oplyst (og så under rundgangen på Udsigten) at der på den samme afdeling kan være flere unge. Disse andre unge har ikke nødvendigvis alle retlig status som anbragt i en særligt sikret afdeling.

Umiddelbart er – når man ser bort fra omfanget af muligheden for brug af isolation, som der dog som nævnt ikke er mulighed for brug af på Sølager – den retlige regulering af de unges forhold i øvrigt ensartet, uanset om man er anbragt i en almindelig sikret afdeling eller i en særligt sikret afdeling efter § 39 i bekendtgørelsen. Se hertil § 20, stk. 2, i bekendtgørelsen.

Som det fremgår af pkt. 3.3, er der imidlertid ikke de samme faktiske forhold i form af f.eks. indretningen af fællesarealerne i alle afdelingerne. Således noterede ombudsmanden sig f.eks. at indretningen med møbler og fritidsaktivitetsredskaber (f.eks. bordtennis og lignende) på Udsigten i Skibby er mere sparsom end den tilsvarende indretning på den anden afdeling (Nøddebakken) i Skibby – og i øvrigt også i forhold til de tre afdelinger i Hundested.

Endvidere er der på Udsigten en særlig vindueskonstruktion. Se pkt. 3.3.2. Der er f.eks. tremmer for vinduet i en stue med tv og PlayStation ved siden af fællesrummet. Det findes ikke tilsvarende på alle de øvrige afdelinger.

Ud fra det retlige grundlag er forskellen mellem anbringelsen i en (almindelig) sikret afdeling og en særligt sikret afdeling umiddelbart at der i sidstnævnte er mulighed for isolation.

Som nævnt ovenfor er der for så vidt angår de ydre fysiske rammer og indretningen med møbler og spil (f.eks. bordtennis og lignende) forskel på forholdene på Udsigten og de øvrige afdelinger.

Jeg henviser til pkt. 3.3 og 8.8 om bl.a. at indretningen på Udsigten er mere sparsom end indretningen på den anden afdeling (Nøddebakken) i Skibby, og i øvrigt også på de øvrige afdelinger i Hundested, f.eks. i forhold til hvor meget udstyr til fritidsaktiviteter der er opstillet på fællesarealet.

Jeg har noteret mig det oplyste om den konkrete baggrund for den mere sparsomme indretning, herunder at møblerne tidligere er blevet "splittet ad". Umiddelbart mener jeg dog at det kan være uhensigtsmæssigt at de unge der bor på Udsigten, men som ikke har retlig status som anbragt i en "særligt" sikret afdeling, i det daglige har noget ringere faktiske vilkår i forhold til indretning med møbler, herunder spil mv. (og dermed omfanget af fritidsaktiviteter), end hvis de konkret havde været anbragt på en anden sikret afdeling.

På baggrund af det ovennævnte beder jeg Sølager komme med uddybende oplysninger om hvordan de enkelte unge (over for hvem der ikke er truffet afgørelse efter bekendtgørelsens § 39) visiteres til de forskellige afdelinger, herunder for det første om de skal være i Hundested eller i Skibby, og for så vidt angår Skibby – om de unge anbringes i Nøddebakken eller i Udsigten – hvor der som nævnt umiddelbart ikke er samme indretning og dermed vilkår som på de andre afdelinger.

2.3. Pædagogiske principper og kommunikation

Danske regioner har den 30. maj 2011 offentliggjort nye fælles retningslinjer for det socialpædagogiske arbejde på de sikrede institutioner i landet. Nogle hovedpunkter i retningslinjerne er at der sigtes imod:

- høj behandlingskvalitet
- en socialpædagogisk skadestue
- gennemførelse af psykiatrisk screening
- mulighed for et refleksivt frikvarter
- positiv kontakt til samarbejdspartnere
- fokus på kompetenceudvikling

Af materialet fremgår det endvidere at der på baggrund af § 55 i serviceloven på sikrede afdelinger navnlig ydes:

- omsorg
- personlig støtte
- socialpædagogisk rådgivning
- socialpædagogisk behandling

Endvidere tilbydes der:

- psykiatrisk screening
- forbehandling for misbrugsproblemer
- kognitive behandlingsprogrammer

Som tillægsydelser findes der:

- psykiatrisk udredning
- psykologisk udredning
- ledsageropgaver
- overvåget samvær
- brobygningsprojekter ved udslusning
- opfølgende indsats efter udslusning

Ifølge materialet skal den pædagogiske indsats:

- arbejde hen imod at den unge ikke skades, skader sig selv eller skader andre, herunder begår ny kriminalitet
- skabe et kendskab til den unges behov og situation
- give den unge mulighed for at få et hverdagsliv der understøtter den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige udvikling
- skabe en forbedring af den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige udvikling så den unge har bedre handlemuligheder efter opholdet
- skabe et grundlag for udslusning af den unge og en eventuel efterfølgende indsats ved at hjælpe, forberede og motivere den unge til at forbedre sin situation.

I materialet indgår det at den unges opholdskommune har ansvaret for at der bliver udarbejdet den lovpligtige handleplan, og at der sker inddragelse af den unge og dens familie.

Materialet indeholder også en beskrivelse af ”rammer for pædagogisk praksis på de sikrede institutioner” og en beskrivelse af ”kerneområder i den pædagogiske praksis”, jf. definitionerne i servicelovens § 46 og § 55 heraf.

Af § 46 i serviceloven om de overordnede hensyn i forbindelse med støtte til børn og unge fremgår følgende:

”§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at

- 1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,
- 2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,
- 3) understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,
- 4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
- 5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Stk. 2. Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så problemer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Støtten skal i hvert enkelt tilfælde tilrettelægges på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den enkelte unges og familiens forhold.

Stk. 3. Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge”.

Af § 55 i serviceloven fremgår endvidere følgende om rådgivning og behandling mv. af børn og unge:

”§ 55. Under et døgnophold efter § 52, stk. 3, nr. 4, 5 og 7, og efter § 76, stk. 3, nr. 1 og 3, modtager barnet, den unge eller de vordende forældre omsorg, personlig støtte, socialpædagogisk rådgivning og behandling. Ved særlige behov

kan der endvidere foretages undersøgelser og observation samt ydes terapi eller anden behandling.

Stk. 2. Et aflastningsophold, som ydes under et døgnophold, indgår som en ydelse efter stk. 1.

Stk. 3. Hjælp efter stk. 1 kan ydes af det sted, hvor barnet, den unge eller de vorde forældre har døgnophold, eller på anden måde”.

Spørgsmålet om kommunikation mellem de unge og personalet indgår som et tema i tilsynsrapporten af 15. maj 2009 om det anmeldte tilsyn på Sølager den 24. marts 2009. Af rapporten fremgår det at spørgsmålet om kommunikation indgår i hver afdelings ”værdigrundlag” og personalehåndbogen, og at der er interne kurser om kommunikation i forbindelse med konflikthåndtering. Tilsynet havde i rapporten af 15. maj 2009 ingen anbefalinger eller kritiske bemærkninger mv. i forhold til spørgsmålet om kommunikation.

3. Bygningsmæssige forhold mv.

3.1. Indretningen

Da Folketingets Ombudsmand var på inspektion på Sølager i 2003 var der i alt seks sikrede afdelinger. Siden hen er afdelingen Bungalowen nedlagt.

Sølager har som nævnt fem sikrede afdelinger. Tre af afdelingerne – Spidsen, Buen og Villaen – ligger i Hundested. De to andre afdelinger – Udsigten og Nøddebakken – ligger i Skibby.

Rapport af 26. november 2009 om regionens uanmeldte tilsyn den 24. november 2009 af afdelingen Buen på Sølager og rapport af 15. maj 2009 om det anmeldte tilsyn den 24. marts 2009 af de sikrede afdelinger på Sølager omfatter ikke de bygningsmæssige forhold.

Regionens tilsynsrapport af 11. juli 2011 om Sølager indeholder bemærkninger om de fysiske rammer på Sølager. Regionen konstaterede at matriklerne generelt fremstår ”velholdte og ryddelige”. Det indgår at der er udmærkede værkstedsfaciliteter og forholdsvis store udenomsarealer. Endvidere indgår det at der i øvrigt er fine faciliteter på alle matriklerne, både (som nævnt) udendørs og indendørs, herunder gokartbane og sportsplads.

De bygningsmæssige forhold giver mig – ud over de enkelte punkter jeg har besluttet mig for at tage med i denne rapport (jf. nedenfor) – samlet set ikke anledning til bemærkninger efter inspektionen den 25. oktober 2011.

3.2. Klimaanlæg

Tilsynet vurderede i 2011 at indeklimaet på afdelingerne Spidsen og Buen i Hundested ikke var acceptabelt. Tilsynet anbefalede Sølager at finde en løsning på indeklimaproblemerne på Spidsen og Buen.

Af en oversigt som ombudsmanden modtog fra regionen i e-mail af 23. september 2011, fremgår det endvidere at tilsynet havde talt med tre unge på Sølager der ønskede at man kunne åbne vinduerne på klem for at få frisk luft ind i værelset. Sølager havde hertil bl.a. oplyst at manglen på frisk luft skyldes at der var problemer med klimaanlægget.

Under inspektionen oplyste nogle unge fra afdelingen Buen at de ikke var tilfredse med indeklimaet på afdelingen. De oplyste at der er skift mellem kold og varm luft, og at det giver hovedpine. De unge ønskede at få mulighed for at åbne vinduerne lidt så der kan luftes ud, f.eks. om morgenen. De unge oplyste også at de lukkede vinduer kan give en følelse af klaustrofobi.

Klimaanlægget blev installeret på Buen i 2010.

Sølager oplyste under inspektionen at man ikke kan have åbne vinduer når der er klimaanlæg. Ledelsen oplyste endvidere at personalet ikke altid har betjent klimaanlægget korrekt, og at anlægget fortsat skal evalueres inden ledelsen eventuelt vil foretage sig noget. Anlægget er ikke beregnet til at alle medarbejdere skal stille på det.

Under det afsluttende møde oplyste ombudsmanden over for ledelsen på Sølager at han ville følge med i den nævnte evaluering af klimaanlægget. Ombudsmanden bad således (i et brev af 3. november 2011 efter inspektionen den 25. oktober 2011) Sølager om at underrette sig om hvad der var sket i anledning af problemerne med klimaanlægget. I brev af 7. november 2011 oplyste Sølager at man ville vende tilbage, når man havde efterprøvet klimaanlægget på Buen.

Jeg afventer underretning om evalueringen af klimaanlægget.

3.3. Stuer/opholdsrum

3.3.1. Tøjskabe

Under inspektionen den 25. oktober 2011 besigtigede ombudsmanden alle fem afdelinger. I den forbindelse fik ombudsmanden lov af nogle unge til at se deres opholdsrum. Ombudsmanden så også nogle opholdsrum hvor der ikke var unge på inspektionstidspunktet, f.eks. på afdelingen Udsigten i Skibby.

Opholdsrummene på en af afdelingerne i Hundested havde på inspektionstidspunktet ingen skabe til opbevaring af tøj.

Ombudsmanden forstod ud fra det som ledelsen oplyste, at dette skyldes at de mørke skabe (mørkebrune eller sorte) skærmer for lyset. Ombudsmanden så at skabene blev opbevaret i kælderen.

Jeg går ud fra at der på ny er kommet skabe eller andre møbler (el. lign.) til opbevaring af tøj i opholdsrummene.

Skabene i stuerne på de øvrige afdelinger var alle åbne, det vil sige uden låger foran.

Spørgsmålet blev ikke drøftet under inspektionen.

For mig at se kan skabe uden låger give anledning til overvejelse for så vidt angår hygiejne (i forhold til f.eks. støv og røg). Jeg beder Sølager oplyse om der er en særlig baggrund for at have sådanne skabe uden låger.

3.3.2. Vinduer

En af de unge fra Udsigten som ombudsmanden talte med, oplyste at det er et ønske at få større vinduer i opholdsrummet. Det drejer sig om seks vinduer (i seks opholdsrum) som er konstrueret på en særlig måde. Vinduerne er bygget sådan at der kun er en stribe med glas/lys på mellem 20-30 cm af væggen foroven og langs siderne af vinduet. Uden for vinduerne er der opsat nogle jernrør. Vinduerne er bygget på denne måde af sikkerhedshensyn.

Sølager henviste til at vinduerne var bygget efter samme model som nogle vinduer på den sikrede institution Koglen. Spørgsmålet indgik ikke i Folketingets Ombudsmands rapport om inspektionen af Koglen den 7. december 2001.

Spørgsmålene om vinduerne blev drøftet under inspektionen den 25. oktober 2011.

Jeg mener umiddelbart at der er tale om en noget ejendommelig vindueskonstruktion. Inden jeg eventuelt foretager mig videre, beder jeg om uddybende oplysninger om baggrunden for konstruktionen af de særlige vinduer, herunder om de eventuelle sikkerhedsmæssige og/eller andre overvejelser der måtte ligge bagved.

3.4. Fællesarealer

Alle afdelingerne har fælles køkken og stue som generelt er indrettet med stuemøbler, tv og nogle spil, f.eks. bordfodbold, bordtennis og/eller billard.

Der er ikke samme indretning af fællesrummene på alle afdelingerne. Således noterede ombudsmanden sig at indretningen på Udsigten er mere sparsom end indretningen på den anden afdeling (Nøddebakken) i Skibby, og i øvrigt også på de øvrige afdelinger i Hundested. Der er i et stort fællesrum på Udsigten næsten ingen møbler. Der var i køkkenet på fællesarealet på Udsigten et stort spisebord med stole og en sofagrube. Endvidere var der et airhockeybord. I en anden del af Udsigten var der to lædersofaer (og et tomt tørrestativ) i et rum med et tv. På Nøddebakkens fællesareal er der indrettet med flere elementer, herunder umiddelbart flere møbler og udsmykning samt både bordtennis, billard og bordfodbold.

Om noget af baggrunden for den forskellige indretning på f.eks. Nøddebakken og Udsigten henviser jeg til pkt. 8.8.

De indendørs fællesarealer som blev besigtiget i Hundested og Skibby, giver mig ikke anledning til bemærkninger. Se dog pkt. 2.2.5 ovenfor.

Ombudsmanden så også udendørsområderne i Hundested uden for afdelingen Buen hvor der er træer, basketballbane og bl.a. en overdækket terrasse som efter det oplyste er bygget af nogle unge på Sølager. Endvidere så ombudsmanden nogle udendørsområder uden for Spidsen.

Under den afsluttende samtale anbefalede ombudsmanden ledelsen at gøre noget ved de indsigtsgener i forhold til den offentlige vej uden for som ombudsmanden mente der var på inspektionstidspunktet.

Sølager oplyste at buskadset på dette sted var blevet klippet helt ned frem for blot justeret som det var hensigten. Det blev endvidere oplyst at de unge ikke havde klaget over dette til ledelsen.

Da jeg går ud fra at problemet med indsigtsgener også kan løses midlertidigt (indtil buskadset på ny er groet op), foretager jeg mig ikke mere på dette punkt.

Endvidere så ombudsmanden på flere afdelinger værksteder mv., bl.a. et værksted med sølvarbejde for afdelingerne i Skibby, et værksted med fiskeriudstyr i en af afdelingerne i Hundested og et smedeværksted i Hundested.

Herudover så ombudsmanden et biograflokale på afdelingen Nøddebakken.

Ombudsmanden så også skolelokaler på afdelingen Spidsen. Skolen består af to lokaler. Der er borde, stole, tavle og nogle bøger. Endvidere er der en pc i lokalet. Skolen ligger ved siden af køkken og toilet, og der er adgang til en have.

Endelig så ombudsmanden udendørsarealerne med klatrestativ, gokartbane og motocross ved afdelingerne i Skibby. En af de unge på afdelingen Nøddebakken som ombudsmanden talte med under inspektionen, ønskede at motocrossbanen blev forbedret.

Ombudsmanden så banen under inspektionen.

Jeg henviser til pkt. 6.3 nedenfor.

På inspektionsdagen så ombudsmanden at der på Nøddebakken på et fælles udendørsareal var bygget et "rygeskur" med tag i træ og med sæder. Skuret bruges af både personale og de unge.

En af de unge fra Udsigten som ombudsmanden talte med, ønskede at få et rygeskur på Udsigten – ligesom det der er på Nøddebakken – fordi det ifølge den unge er for koldt at ryge udenfor, også selv om man har jakke på.

Under inspektionen viderebragte ombudsmanden spørgsmålet til ledelsen for Sølager. Ledelsen oplyste at det var et spørgsmål om økonomi.

Jeg går ud fra at de unge på Udsigten ikke har adgang til rygeskuret uden for Nøddebakken.

Jeg beder ledelsen overveje hvad det vil koste at bygge et rygeskur mere, f.eks. med hjælp fra de unge. I den forbindelse er jeg bekendt med at spørgsmålet (lige så vel som spørgsmålet om vedligeholdelse af motocrossbanen, jf. ovenfor) må indgå i de løbende prioriteringer af hvordan de økonomiske midler skal bruges. Jeg beder Sølager oplyse mig om resultatet af overvejelserne på dette punkt.

4. Belægning og klientel mv.

4.1. Statistiske oplysninger

Ifølge Danske Regioners statistik for 2010 er der i alt 155 pladser på de i alt syv sikrede institutioner i Danmark.

Det fremgår endvidere at der i første halvår af 2010 var en gennemsnitlig belægningsprocent på 93 pct. I andet halvår af 2010 var belægningsprocenten faldet til 84 pct. Ifølge ovennævnte statistik er en belægning på 80-85 pct. ønskelig.

Som det fremgår af pkt. 2 ovenfor, har den sikrede institution Sølager 26 sikrede pladser. 21 af disse pladser var i brug på inspektionstidspunktet.

Ifølge ovennævnte statistik for 2010 (tabel 2) var der 134 anbringelser af unge på Sølager i 2010. I hele landet var der i alt 740 anbringelser i 2010. Det indebærer 43.778 opholdsdage. Endvidere var der et fald i den gennemsnitlige anbringelsestid fra 61 dage i 2009 til 59 dage i 2010. Se pkt. 2.2.3 om varigheden af ophold.

For så vidt angår de 134 anbringelser på Sølager var der i et tilfælde tale om anbringelse efter farlighedskriteriet. I tre tilfælde var det tale om anbringelse med henblik på pædagogisk observation. I 120 tilfælde skete anbringelsen som varetægtssurrogat. I ni tilfælde var der tale om anbringelse som ungdomssanktion. Herudover var der et tilfælde uden for de nævnte kategorier. Der var i 2010 ikke afsonere på Sølager.

Det fremgår endvidere af statistikken for 2010 (tabel 3) at Sølager i 2010 måtte afvise i alt 29 unge hvoraf 27 unge var i fængsel/arresthus og på venteliste til anbringelse i sikret institution.

Af statistikken for 2010 (tabel 4) fremgår det endvidere at opholdet på Sølager blev afbrudt for 12 unge. I to tilfælde skyldtes det trusler/vold og der skete anbringelse i en

særligt sikret institution. I et tilfælde skyldes ophøret rømning og psykiatriske forhold. I de otte resterende tilfælde var der tale om andre årsager til ophør af anbringelsen/-bortvisning.

Som nævnt i pkt. 2 kan der ifølge oplysninger på tilbudsportalen (efterår 2011) på Sølagers sikrede afdelinger være unge i alderen mellem 12-17 år med en række nærmere angivne sociale problemer.

4.2. Belægning

Af en belægningsliste som ombudsmanden modtog under inspektionen, fremgår det som nævnt at 19 af de 21 unge var anbragt i varetægtssurrogat. To unge havde fået dom.

Som nævnt i pkt. 2.2.3 er der regler i § 31 i magtanvendelsesbekendtgørelsen, og for så vidt angår unge i varetægtssurrogat i retsplejeloven om varigheden af opholdet i en sikret afdeling.

Som nævnt i pkt. 4.1 fremgår det af statistikken for 2010 at den gennemsnitlige anbringelsestid for hele landet er gået fra 61 dage i 2009 til 59 dage i 2010.

Om den gennemsnitlige opholdstid på Sølager oplyste Sølager under inspektionen at den var på omkring 64 dage. På afdelingen Buen havde opholdstiden været omkring 4 måneder inden for de sidste par år.

Jeg har noteret mig det oplyste om de gennemsnitlige opholdstider.

Folketingets Ombudsmand er bekendt med at FN's Børnekomité den 4. februar 2011 vedtog sine konklusioner om Danmarks 4. periodiske rapport om gennemførelsen af FN's konvention om barnets rettigheder (børnekonventionen). I arbejdet forud for komitéens vedtagelse indgik en rapport fra Børnerådet (maj 2009) hvori rådet drøftede forskellige spørgsmål om unge lovovertrædere i forhold til artikel 37 i konventionen. Således indgik spørgsmålet om ophold i lange perioder på sikrede institutioner efter dom (inden overflytning til åben afdeling).

For så vidt angår unge med dom på Sølager – som der var to af på inspektionstidspunktet – beder jeg om oplysninger om hvor lang tid disse to unge har opholdt sig på Sølager.

Jeg beder endvidere om oplysninger om hvorvidt Sølager oplever problemer med at få disse unge overført til et andet sted, f.eks. en åben afdeling med henblik på (videre) afsoning.

4.3. Piger

Af belægningslisten fremgår det at der på inspektionstidspunktet var to piger på Sølager. De to piger boede for sig selv på afdelingen Villaen i Hundested.

Ingen af de piger der var på afdelingen, havde ønsket samtale under inspektionen.

Sølager oplyste at man så vidt muligt holdt pigerne for sig selv.

Dette kunne efter det oplyste også foregå på den måde at man anbringer piger på en stue der ligger tættest på fællesrum og personalekontor. På inspektionstidspunktet kunne de to piger som nævnt bo for sig selv på Villaen.

Jeg foretager mig ikke mere på dette punkt.

4.4. Udlændinge

4.4.1. Udlændinge uden kommunetilhørsforhold

I forbindelse med inspektionen blev der rejst et spørgsmål om betaling for visse ydelser til unge udlændinge som ikke er tilknyttet en dansk kommune. Sølager modtog ikke ydelser for disse unge, hverken for ophold eller for andre udgifter som måtte afholdes.

Sølager oplyste under inspektionen at der på inspektionstidspunktet var to unge med udenlandsk baggrund – en ung fra Sverige og en statsløs palæstinenser. Disse to unge var efter det oplyste ikke tilknyttet en dansk kommune. Sølager oplyste i øvrigt at der på Sølager kan være f.eks. unge EU-borgere, bl.a. fra Østeuropa, og unge fra tredjelande, bl.a. fra Nordafrika.

Korrespondance mellem regionerne og ministeriet

Den 31. oktober 2011 modtog ombudsmanden efter anmodning under inspektionen pr. e-mail materiale fra Region Hovedstaden med verserende korrespondance mellem Danske Regioner og det tidligere socialministerium (nu Social- og Integrationsministeriet) om spørgsmålet. Danske Regioner havde den 10. maj 2011 skrevet til ministeriet og regionerne havde været i kontakt med Udlændingetjeneste som efter det oplyste

havde vedgået at de kan have en betalingsforpligtelse i forhold til nogle af de i sagen omhandlede unge, men ikke alle.

Ombudsmanden skrev i brev af 11. november 2011 til Social- og Integrationsministeriet om sagen. I den forbindelse kom ombudsmanden med nogle bemærkninger om FN's konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder (børnekonventionen), herunder artikel 24 om den sundhedsmæssige behandling af børn – også i forhold til visse behandlinger som ikke er akutte.

Ydelser

Spørgsmålet i den nævnte sag som ombudsmanden rejste i brev af 11. november 2011 er hvem der skal betale for visse ydelser til de unge, f.eks. til behandling i sundhedsvæsenet (f.eks. tandlægebehandling, psykiatrisk behandling, almindelig lægebehandling og medicin) og andre situationer/ydelser, f.eks. udgifter til tolkebistand.

Et tilsvarende spørgsmål er for så vidt angår asylansøgerbørns adgang til samme sundhedsbehandling som danske børn modtager i Danmark indgået i sagen om Folketingets Ombudsmands rapport af 5. maj 2008 om inspektion den 16. november 2006 af Asylcenter Avnstrup.

Spørgsmålet om asylansøgerbørns ret til sundhedsbehandling og betydningen af børnekonventionens artikel 24 er også indgået i en tidligere integrationsministers mundtlige besvarelse den 6. december 2005 af et samrådsspørgsmål N fra et tidligere integrationsudvalg (UUI) (herefter udvalget), i en besvarelse af 22. juni 2006 af spørgsmål nr. 134 stillet fra udvalget den 31. maj 2006, og på ny i en besvarelse den 23. oktober 2008 af samrådsspørgsmål B. Endvidere er spørgsmålet indgået i en besvarelse af 24. august 2009 af spørgsmål nr. 205 stillet af udvalget den 29. juli 2009. Mere specifikt er spørgsmålet om asylansøgerbørns adgang til psykolog- og psykiaterbehandling indgået i besvarelse af 2. juni 2006 af spørgsmål nr. 108 stillet den 3. maj 2006 af udvalget og i ovennævnte besvarelse af 22. juni 2006 af spørgsmål nr. 134. Spørgsmålet om asylansøgerbørns muligheder for tandbehandling er indgået i en besvarelse af 28. maj 2008 af spørgsmål nr. 107 fra udvalget.

Persongrupper

Ombudsmanden er opmærksom på at det nævnte materiale ikke dækker alle de persongrupper som omhandles i denne sag om inspektionen af Sølager. På baggrund af det ovennævnte skrev ombudsmanden til ministeriet at han gik ud fra at det ovennævnte var eller ville indgå i sagen som fortsat verserer. Spørgsmålet i sagen relaterer sig til unge med eller uden dansk cpr-nummer med bopæl i nordiske lande, unge

med eller uden dansk cpr-nummer med bopæl fra EU-lande og unge fra øvrige lande. Disse unge fra øvrige lande kan være unge der har søgt asyl i Danmark, unge der har søgt asyl i et andet land end Danmark og unge der ikke har søgt asyl og ikke har opholdstilladelse i Danmark. Endvidere kan der være tale om unge der har midlertidig eller permanent opholdstilladelse i Danmark. Endelig kan der være tale om unge fra Grønland og Færøerne.

Ministeriet oplyste i e-mail af 25. august 2011 til Danske Regioner at ministeriet "foreløbigt" havde afklaret spørgsmålene om unge med eller uden dansk cpr-nummer med bopæl i nordiske lande og i EU-lande. I disse tilfælde er det den kommune hvor den unge opholder sig ved anholdelsen der har betalingsforpligtelsen over for den unge.

Ombudsmanden noterede sig i brevet af 11. november 2011 i øvrigt at sagen havde været drøftet mellem det tidligere integrationsministerium og Justitsministeriet, og ombudsmanden gik ud fra at sagen efter ressortfordelingen i efteråret 2011 beroede på Justitsministeriet.

For så vidt angår betalingsspørgsmålet for unge fra Grønland og Færøerne henviste ombudsmanden i brevet af 11. november 2011 til at det tidligere socialministerium (nu Social- og Integrationsministeriet) den 20. maj 2009 over for Region Sjælland havde forholdt sig til spørgsmålet. Af brevet af 10. maj 2011 til ministeriet fra Danske Regioner fremgår det således at det tidligere socialministerium den 20. maj 2009 udtalte at "[d]et er ministeriets holdning at også unge fra Grønland og Færøerne som varetægtsfængsles og anbringes på en sikret afdeling, som udgangspunkt skal finansieres via den objektive finansiering, men at man eventuelt kan aftale med de grønlandske eller færøske myndigheder at de betaler for opholdet".

Omfang

Om spørgsmålets omfang bad Danske Regioner den 26. september 2011 regionerne – herunder Region Hovedstaden der er ansvarlig for Sølager – om oplysninger om hvor mange udlændinge på sikrede afdelinger der i perioden fra den 1. juli 2010 til den 30. juni 2011 har søgt asyl i Danmark eller et andet land, og hvor mange der ikke har søgt asyl og ikke har opholdstilladelse. Danske regioner spurgte endvidere hvor længe disse unge i gennemsnit har haft ophold på en sikret afdeling og de samlede udgifter hertil. Region Hovedstaden oplyste den 30. september 2011 over for Danske Regioner at der siden 1. juli 2010 på institutionen Sølager har været 14 unge hvor der ikke har været en betalingsansvarlig kommune. Regionen har ikke dokumenterede oplysninger om antallet af asylansøgninger. 10 ud af de 14 unge har oplyst at de har ansøgt om asyl i Danmark eller i andre lande. To ud af de 14 er rømmet og det er ikke

oplyst om de har søgt asyl. To andre af de 14 har ikke søgt asyl og er udvist af Danmark. Region Hovedstaden henviser til at dokumentation for dette må findes hos en anden myndighed. Jeg går ud fra at regionen med henvisningen til en anden myndighed henviste til at Udlændingesservice, Justitsministeriet og Rigspolitiet må have disse oplysninger registreret således at de formentlig ville kunne indgå i sagen.

Som det fremgår, har ombudsmanden efter inspektionen af Sølager rejst en sag af egen drift der vedrører de unges muligheder for forskellig sundhedsmæssig behandling. Sagen vedrører hvilken myndighed der har betalingsforpligtelsen. Jeg mener således ikke at det kan udelukkes at dette spørgsmål eventuelt kan få betydning for disse unges adgang til visse ydelser.

4.4.2. Oversættelse og tolkning for udlændinge

Under inspektionen blev det oplyst at der på Sølager bruges tolke til oversættelse for udlændinge som ikke forstår dansk, og ombudsmanden forstod at der f.eks. kunne indkaldes en tolk i forbindelse med indsættelsen af en ung på Sølager.

Sølager har efter det oplyste også personale der kan andre sprog end dansk.

Ombudsmanden har i forbindelse med inspektioner beskæftiget sig med spørgsmål om mundtlig tolkning og hel eller delvis skriftlig oversættelse af afgørelse og breve mv.

Jeg henviser til pkt. 6 i rapport om inspektion af Statsfængslet i Nyborg den 6. maj 2009.

Jeg mener at unge på Sølager – og andre sikrede institutioner – der f.eks. er i vare-tægtssurrogat har samme behov som indsatte i et fængsel for oversættelse af generelt informationsmateriale og, hel eller delvis, skriftlig oversættelse af en afgørelse eller lignende i visse tilfælde.

Jeg beder på baggrund af det ovennævnte Sølager oplyse om der foreligger generelt materiale om f.eks. husorden og/eller ordensregler mv. på andre sprog end dansk, f.eks. engelsk.

Jeg beder endvidere Sølager om en udtalelse om behovet for og praksis for over for de enkelte unge i visse tilfælde i forbindelse med Sølagers sagsbehandling at udarbejde skriftlige breve på et (fremmed)sprog – herunder f.eks. engelsk – som den unge forstår.

4.5. Kursus i konflikthåndtering for de unge

Af tilsynsrapport af 15. maj 2009 om anmeldt tilsyn på Sølager den 24. marts 2009 fremgår det at tilsynet foreslår at der genetableres tilbud om uddannelse i konflikthåndtering (Anger Management) for de unge så de får værktøjer til at få færre konflikter og en bedre hverdag.

Jeg går ud fra at tilbuddet til de unge om kursus i konflikthåndtering blev genetableret efter tilsynets forslag. Dette beder jeg for en ordens skyld Sølager om at bekræfte, ligesom jeg beder om oplysninger om et sådant kursus fortsat tilbydes til de unge.

Af tilsynsrapport af 11. juli 2011 fremgår det at tilsynet konstaterede at der er en overrepræsentation af unge beboere med anden etnisk baggrund end dansk på Sølager.

Jeg forstår ud fra belægningslisten at mange af disse unge med anden etnisk baggrund end dansk er danske statsborgere, og at de taler og forstår dansk.

4.6. Handleplaner og pædagogiske planer

I tilsynsrapport af 15. maj 2009 om anmeldt tilsyn den 24. marts 2009 fremgår det i forbindelse med opfølgning på tidligere tilsyn at Sølager på dette tidspunkt arbejdede på at få kommunerne til at udarbejde flere og bedre handleplaner, ligesom Sølager deltog i et regionalt projekt om handleplaner.

Spørgsmålet om udarbejdelse af handleplaner blev drøftet under inspektionen. Sølager oplyste at der skal udarbejdes en foreløbig handleplan inden syv dage efter anbringelsen. Sølager oplyste endvidere at der på nogle punkter var sket forbedringer på dette område, men at der stadig var mulighed for forbedringer.

Under inspektionen modtog ombudsmanden en midlertidig handleplan udarbejdet efter servicelovens § 57 c til en ung på Sølager fra Guldborgsund Kommune.

Af bestemmelsen i servicelovens § 57 c fremgår bl.a. følgende:

”§ 57 c. For børn og unge under 18 år, der har begået voldskriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet, skal kommunalbestyrelsen udarbejde en handleplan for en indsats, der kan modvirke yderligere kriminalitet og yde den nødvendige støtte til barnet eller den unge. Handleplanen udarbejdes i samarbejde med barnet eller den unge og dennes familie.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde en foreløbig handleplan, jf. stk. 1, senest 7 dage efter at kommunen har modtaget dokumentation fra politiet om den begåede kriminalitet. Det skal i den forbindelse overvejes, om det vil være relevant at træffe afgørelse om ungepålæg, jf. § 57 b.”

Af en oversigt med opfølgning på tilsynsrapport af 11. juli 2011 som ombudsmanden modtog i e-mail af 23. september 2011 fra regionen, fremgår det at tilsynet forud for besøget havde indhentet pædagogiske planer for de unge. Tilsynet kunne konstatere at mange planer ikke var udfyldte. De planer der var udfyldt, var kortfattede. Tilsynet mente ikke at hovedparten af de pædagogiske planer levede op til kravene. Tilsynet anbefalede at Sølager i samarbejde med Region Hovedstaden udarbejdede en mindre ambitiøs skabelon.

Jeg beder Sølager oplyse hvad Sølager allerede har foretaget sig eller vil foretage sig for at forbedre indholdet af handleplanerne som kommunerne har ansvaret for at udarbejde.

Jeg går ud fra at spørgsmålet er eller vil indgå i opfølgningen på tilsynets ovennævnte anbefaling vedrørende planerne for de unge.

5. Beskæftigelse

De unge på Sølager kan være beskæftiget i værksteder, med skoleundervisning og med forskellige fritidsaktiviteter.

5.1. Arbejde

Af Sølagers hjemmeside (efterår 2011) fremgår det at de unge beskæftiges med særlige aktiviteter i dagtimerne mellem kl. 9.00 og 15.00. Beskæftigelsen afbrydes af enkelte kaffepauser og frokost fra kl. 12.00 til 13.00.

Det tilsvarende om arbejde er i standarderne pr. juni 2011 formuleret som en pligt for de unge. Om fredagen tilrettelægges der fra kl. 9.00 til 12.00 andre aktiviteter.

På de to afdelinger i Skibby – Nøddebakken og Udsigten – er der værksteder og undervisning på hver afdeling. De tre sikrede afdelinger på Sølagers matrikel har fælles værksteder og undervisning i dertil indrettede lokaler uden for de tre afdelinger.

Eleverne beskæftiges på værksteder hvor der er ansat fagspecifikt personale.

På værkstederne laves der relevant arbejde med bl.a. træ, metal, motion, medie, vedligehold og grafik. Se pkt. 3 om nogle forskellige værksteder som ombudsmanden besøgte under inspektionen.

I hverdagene er der altid en elev der hjælper med madlavning og deltager i rengøring af fællesarealerne ("tjansen").

Regionen vurderede (som nævnt) i tilsynsrapporten af 11. juli 2011 at værkstedsfaciliteterne er udmærkede.

Af standarderne fra juni 2011 fremgår det at de unge optjener point ved deltagelse i beskæftigelsen. Som nævnt er der tale om en pligt for de unge. Hvis eleven nægter at deltage i beskæftigelsen, skal den unge opholde sig på sit eget værelse i arbejdstiden.

Jeg foretager mig ikke mere på dette punkt.

5.2. Undervisning

5.2.1. Generelt om undervisningen på sikrede institutioner

Folketingets Ombudsmand er bekendt med en rapport – "Fra udsat til motiveret" om undervisningen på de sikrede institutioner. Rapporten er udarbejdet af Danmarks Pædagogiske Universitetskole og Århus Universitet efter henvendelse fra Danske Regioner. Rapporten blev offentliggjort på Danske Regioners hjemmeside den 16. august 2010. I rapporten konkluderes det at de unge får for få undervisningstimer. Det indgår også at der er behov for nye undervisningslokaler til holdundervisning. Rapporten viser også at der er meget stor forskellighed i pædagogikken i undervisningssituationen på institutionerne. Anbefalingerne i rapporten vedrører derfor flere undervisningstimer, bedre skolelokaler samt efteruddannelse og vidensdeling blandt underviserne.

Danske Regioner gik på baggrund af rapporten i gang med at udarbejde et nyt og fælles koncept for undervisning på de sikrede institutioner.

Jeg beder om oplysninger om hvorvidt rapporten har givet Region Hovedstaden og Sølagere anledning til at foretage sig noget. Jeg beder i den forbindelse Sølagere om at komme med oplysninger om antallet af undervisningstimer (se også nedenfor) og undervisningslokalet på Sølagere.

5.2.2. Undervisningen på Sølager

Af hjemmesiden fremgår det endvidere at Sølager har en intern skole hvor der kan tilbydes individuel undervisning af institutionens lærere. Der lægges vægt på at etablere forbindelse til elevens folkeskole med henblik på at samarbejde med elevens lærere om en koordinering af den faglige indsats.

Ombudsmanden besigtigede skolelokalerne under rundgangen.

Under inspektionen oplyste ledelsen om undervisningen at 1-2 unge ad gangen får undervisning. Ombudsmanden forstod på en af lærerne på Sølager at et af målene for de unge – henset til den korte tid en ung ofte vil være på Sølager – er at give de unge en oplevelse af at det er rart og vigtigt at gå i skole.

Det blev oplyst at personalet efter aftale med en skole uden for Sølager kan køre en ung til eksamen.

Jeg beder Sølager om at komme med nærmere oplysninger om hvor mange lærertimer der er afsat til afdelingerne til Sølager og om normeringen dækker efterspørgslen.

Jeg beder også Sølager oplyse om den undervisning der tilbydes de unge, opfylder de lovgivningsmæssige krav.

5.3. Lommepenge

Det fremgår af Sølagers hjemmeside at der, ud over elevens faste lomme- og tøjpenge beløb, kan tjenes bonuspoint når man er i beskæftigelse. Som nævnt ovenfor fremgår det også af standarderne fra juni 2011.

Af tilsynsrapporten af 11. juli 2011 fremgår det at Sølager giver lomme- og tøjpenge efter lommepengecirkulæret. Pengene bruges til slik, sodavand og – efter samtykke fra forældre – til indkøb af cigaretter mv. På de sikrede afdelinger er der stort set ikke kontanter til stede. Det indgik også i tilsynsrapporten at der føres kontrol med at der ikke sker uregelmæssigheder.

Jeg beder Sølager om oplysninger om hvordan der føres kontrol med lommepenge mv.

En af de unge fra Udsigten som ombudsmanden talte med under inspektionen, ønskede flere lomme penge end de 271 kr. som efter det oplyste gives om ugen, navnlig til indkøb i købmandsforretningen.

Ledelsen oplyste at dette beløb er fastsat af det tidligere socialministerium (nu Social- og Integrationsministeriet), og ombudsmanden oplyste i et efterfølgende brev til den unge at han ikke foretog sig mere på dette punkt.

5.4. Rygepolitik

I regionens tilsynsrapport af 15. maj 2009 om anmeldt tilsyn den 24. marts 2009 fremgår det i forbindelse med opfølgning på tidligere tilsyn at rygepolitikken overholdes.

Sølager har en rygepolitik der fremgår af standarderne pr. juni 2011. Det fremgår bl.a. at de unge skal tilbydes rygestop(kursus). Endvidere fremgår det at der generelt ikke ryges indendørs på institutionen. Flere af de unge som ombudsmanden talte med på forskellige afdelinger under inspektionen, oplyste at de er utilfredse med at deres cigaretter bliver administreret af personalet.

Om Sølagers administration af de unges cigaretter, se nedenfor under pkt. 8.4.

Jeg foretager mig ikke mere på dette punkt.

6. Fritidsaktiviteter og fællesskab

6.1. Aktivitetsmuligheder i dagligdagen

Ifølge hjemmesiden kan de unge i fritiden spille spil, bage i køkkenet, se fjernsyn/video, spille computer og læse avis.

De unge kan også lave sølv- og læderarbejde i et af værkstederne. Ombudsmanden så forskellige værksteder under inspektionen den 25. oktober 2011.

Om sommeren kan de unge benytte en gård/have hvor der kan grilles og spilles boldspil mv.

Efter bekendtgørelsen er der regler om ophold uden for afdelingen og adgangen til frisk luft i mindst en time dagligt. Det fremgår af § 32 i bekendtgørelsen.

Jeg går ud fra at de unge får afgang til frisk luft mindst en time dagligt.

6.2. Fritidsaktiviteter. Eftermiddag og weekend

Nogle af de unge – både på Buen og Udsigten – som ombudsmanden talte med under inspektionen, oplyste at de ønsker flere aktiviteter i fritiden, det vil sige efter kl. 16.00 og i weekender, når der ikke er skoleundervisning og beskæftigelse i værkstederne.

De unge gav over for ombudsmanden udtryk for et ønske om sammen med pædagogerne at lave flere strukturerede fritidsaktiviteter. Fra forskellige unge blev der stillet forslag om at lave musik og om at arrangere en fodboldkamp hvor flere afdelinger kan deltage. Ombudsmanden viderebragte dette ønske for ledelsen under inspektionen.

Ledelsen oplyste at der ikke er undervisning og beskæftigelse på værkstederne efter kl. 16.00 på hverdage og i weekender. Ledelsen oplyste også at der er mulighed for f.eks. at spille brætspil og at klatre udenfor. Endvidere oplyste ledelsen at der også i fritiden er f.eks. rengøringsopgaver.

På baggrund af den eksisterende personalenormering – som jeg fik indtryk af er meget god – beder jeg Sølager om oplysninger om hvorvidt man eventuelt kan forbedre muligheden for fritidsaktiviteter uden for arbejdstiden og i weekenderne, herunder med fysisk udfoldelse. Jeg peger i den forbindelse på en eventuel mulighed for at have strukturerede (det vil sige fast tilbagevendende/skemalagte) fritidsaktiviteter efter kl. 16.00 på hverdage og i weekender.

6.3. Motocrossbane

En af de unge fra Nøddebakken som ombudsmanden talte med under inspektionen, ønskede at motocrossbanen i Skibby blev forbedret/vedligeholdt. Den unge forklarede at man "glider rundt" når man kører på banen, og at man ikke kan køre hurtigt på banen da det er for farligt.

Under inspektionen så ombudsmanden som nævnt banen.

Ombudsmanden skrev i et brev af 3. november 2011 til de unge at han er enig i at banen ikke er i god stand. Under det afsluttende møde med ledelsen blev spørgsmålet drøftet, og ombudsmanden pegede på at det er ærgerligt at der på Sølager er motocrosscykler som må koste en del penge, når der ikke er en ordentligt vedligeholdt bane.

Ledelsen oplyste at der ikke er penge til at sætte banen i stand, og at der er tale om en økonomisk prioritering. For at banen kunne blive bedre, skulle man ifølge ledelsen bl.a. have maskiner til at flytte større mængder jord.

Jeg går ud fra at ledelsen i forlængelse af mødet under inspektionen den 25. oktober 2011 ville lave et overslag over hvad det vil koste at vedligeholde motocrossbanen, og at spørgsmålet herefter kan indgå i prioriteringerne af hvordan de økonomiske midler skal bruges.

Jeg beder Sølager oplyse mig om resultatet af overvejelserne på dette punkt som jeg i øvrigt går ud fra at regionen eventuelt bliver inddraget i.

7. Kontakt til omverdenen mv.

7.1. Besøg

Politiet kan i forhold til de unge der er anbragt i varetægtssurrogat, træffe beslutning om at nægte eller kontrollere besøg og om kontrol med brevveksling og telefonsamtaler eller anden kommunikation, jf. retsplejelovens §§ 771-773 og magtanvendelsesbekendtgørelsens § 20, stk. 4.

Med ændringsbekendtgørelse nr. 1183 af 14. december 2011 blev den tidligere bestemmelse om besøgskontrol i den tidligere bekendtgørelses § 28, stk. 6-8, ophævet. Samtidig blev følgende bestemmelse om bl.a. besøg for unge i varetægtssurrogat indsat:

”§ 28 a. For unge, der efter reglerne i retsplejeloven er anbragt i sikrede afdelinger i stedet for varetægtsfængsling, finder retsplejelovens § 771 og § 772, stk. 1 og stk. 2, 1. pkt., om besøg og brevveksling m.v. tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Den unge har ret til ukontrolleret brevveksling med og besøg af kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune samt den kommunalbestyrelse eller det regionsråd, som fører tilsyn med den sikrede institution.”

§ 771 i retsplejeloven vedrører varetægtsarrestanters adgang til besøg og har følgende indhold:

”§ 771. En varetægtsarrestant kan modtage besøg i det omfang, opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet tillader det. Politiet kan af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig, at varetægtsarrestanten modtager besøg, eller forlange, at besøg finder sted under kontrol. Nægter politiet besøg, skal

varetægtsarrestanten underrettes herom, medmindre dommeren af hensyn til efterforskningen træffer anden bestemmelse. Varetægtsarrestanten kan kræve, at politiets afslag på besøg eller krav om kontrol forelægges retten til afgørelse.

Arrestanten har altid ret til ukontrolleret besøg af sin forsvarer.

...”

Standarderne fra juni 2011 indeholder retningslinjer for besøg hvoraf bl.a. følgende fremgår: De unge har ved ankomsten til Sølager mulighed for at vælge to venner som de kan få besøg af mens de er på Sølager, dog først efter 14 dage. Besøg skal aftales dagen før. Besøg foregår på værelserne eller i besøgssrum. Man kan have besøg af to venner eller fire (nærmere angivne nære) familiemedlemmer ad gangen. Der er besøgstid mellem kl. 16.00-21.00 alle ugens dage, og den enkelte unge kan få besøg i otte timer om ugen. Unge med besøgs- og brevkontrol kan kun få besøg i en time ad gangen.

Der indhentes tilladelse fra forældrene ved besøg af den unges venner. Endvidere skal Sølager orientere om kontrolundersøgelse af den besøgende ved politiet som den besøgende skal give tilladelse til. Hvis den besøgende er under 18 år, skal der også indhentes tilladelse hos den besøgendes forældre.

Der er kun en ung der kan have besøg ad gangen (undtagen på Spidsen hvor to unge ad gangen kan have besøg). De besøgende er underlagt Sølagers rygeregler og må ikke ryge indenfor. Personalet skal anvise hvor der må ryges udenfor. Besøget kan afbrydes hvis personalet eller afdelingslederen vurderer at besøget er ”uhensigtsmæssigt”.

Jeg går ud fra at besøgsreglerne administreres sådan at der i særlige tilfælde kan gives yderligere besøg efter en konkret vurdering, f.eks. hvis besøgende familiemedlemmer har lang transporttid. Herefter foretager jeg mig – bortset fra på to punkter lige nedenfor – ikke mere i forhold til spørgsmålet om besøg.

Af pkt. 9 i standarderne fremgår følgende:

”Tilsynspligten er gældende under alle former for besøg”

Af pkt. 15 i standarderne fremgår følgende:

”Såfremt personalet/afdelingslederen vurderer, at elevens besøg er uhensigtsmæssigt, kan besøget afbrydes. Forældre og kommune vil blive underrettet skriftligt. Der vil derefter blive taget en vurdering, om fremtidige besøg skal genoptages.”

Jeg beder Sølager uddybe hvad der forstås ved ovennævnte bestemmelse i pkt. 9 i standarden om ”tilsynspligten”, herunder i forhold til unge der ikke efter politiets beslutning har brev- og besøgskontrol efter bekendtgørelsen.

Jeg beder også Sølager oplyse hvordan bestemmelsen i pkt. 15 (”uhensigtsmæssigt”) om afbrydelse af besøg mv. skal forstås.

7.2. Telefon

Efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 20, stk. 4, gælder det for et barn eller en ung anbragt i en sikret afdeling at der vil kunne foretages kontrol med bl.a. telefonsamtaler og anden kommunikation efter § 28.

Følgende fremgår af de relevante dele af § 28 i bekendtgørelsen:

”§ 28. Der vil i sikrede afdelinger i døgninstitutioner for børn og unge kunne foretages kontrol, jf. dog stk. 2-4, med (...) telefonsamtaler og anden kommunikation med nærmere angivne personer uden for institutionen, såfremt det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges sundhed og udvikling, og der foreligger en afgørelse herom truffet af børn og unge-udvalget, jf. lovens § 123, stk. 2.

Stk. 2. (...) Kontrol af telefonsamtaler i form af medhør kan kun finde sted med samtykke fra barnet eller den unge. Hvis medhør finder sted, skal den person, med hvem telefonsamtalen føres, gøres opmærksom herpå.

...

Stk. 4. Ønsker barnet eller den unge ikke, at der sker medhør ved en indgående telefonsamtale, kan telefonsamtalen afbrydes med en forklaring til den, der har ringet op. Ønsker barnet eller den unge ikke, at der sker medhør ved en udgående telefonsamtale, føres samtalen ikke.”

§ 28 a i bekendtgørelsen (som ændret ved bekendtgørelse nr. 1183 af 14. december 2011) fremgår følgende om begrænsningen af telefonsamtaler).

”§ 28 a

...

Stk. 6. Politiet kan af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig, at en ung i varetægtssurrogat fører telefonsamtaler eller anden kommunikation, eller betinge telefonsamtaler og anden kommunikation af, at samtalen overhøres.

Stk. 7. Den unge skal underrettes om politiets beslutning efter stk. 6 og kan forlange den forelagt for retten til afgørelse.”

Standarderne fra juni 2011 indeholder retningslinjer for telefon. Følgende indgår:

- kl. 16.00-17.00: udgående opkald i 15 minutter pr. elev pr. dag
- kl. 19.30-20.30: udgående opkald i 15 minutter pr. elev pr. dag
- kl. 20.30-21.30: indgående opkald i 10 minutter pr. elev pr. dag

Der kan således tales i telefon 25 minutter pr. ung pr. dag.

Ved kontrollerede samtaler er det personalet der ringer op og overvåger samtalen. Der gælder særlige regler for opkald til advokat, politi og sagsbehandler. Ved ukontrollerede samtaler får den unge en telefon hun/han selv kan ringe op fra. Det foregår i et rum hvor den unge er alene.

Under inspektionen havde ombudsmanden en samtale med nogle unge på Buen der oplyste at de har brug for mere tid til at tale i telefon med venner, kærester og familie. Det er især de 10 minutter til at ringe ud som de unge mener, er for lidt. De forklarede at det kan være svært at måtte afbryde visse svære telefonsamtaler efter 10 minutter.

Ledelsen henviste under inspektionen til at der som nævnt ovenfor er mulighed for at tale i telefon samlet hver dag i 25 minutter. Ledelsen henviste til at alle unge skal kunne have adgang til at tale i telefon. Ledelsen oplyste også at telefontiderne styres sådan at der tages hensyn til særlige situationer, og at man der kan få længere tid at tale i. Ledelsen oplyste endvidere at personalet ca. 1 minut før tiden er gået, kommer ind i det rum hvor der tales i telefon.

Jeg foretager mig ikke noget på dette punkt.

7.3. Udgang

For unge i varetægtssurrogat, som der er flest af på Sølager, gælder det at institutionens leder med politiets samtykke kan give tilladelse til udgang med ledsager fra afdelingen eller institutionens områder for et kortere tidsrum når der foreligger særlige omstændigheder hos den unge, der taler derfor.

Bestemmelserne om udgang i øvrigt findes i § 32 i bekendtgørelsen. § 32, stk. 4, indeholder en nyaffattelse af bekendtgørelsens tidligere stk. 4-5 om unge i varetægt og med ungdomssanktion sådan som den blev affattet med ændringsbekendtgørelse nr. 1183 af 14. december 2011.

Følgende fremgår uændret af bestemmelsen om udgang:

”§ 32. Under ophold i sikret afdeling efter § 29, stk. 1, nr. 1-3, kan institutionens leder tillade, at den unge beskæftiges uden for afdelingen.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan efter indstilling fra institutionens leder træffe beslutning om, at barnet eller den unge under sit ophold i sikret afdeling, jf. § 29, stk. 1 nr. 1-3 og 5, for en kortere periode kan placeres uden for afdelingen, hvis placeringen er sikret via en tæt voksenkontakt. Afgørelse herom kan for unge omfattet af § 29, stk. 1, nr. 5, kun iværksættes med samtykke fra Direktoratet for Kriminalforsorgen.

...”

Det nye stk. 4 har følgende indhold:

”Stk. 4. For unge der er anbragt i sikret afdeling i stedet for varetægtsfængsling efter straffelovens § 765 eller i henhold til straffelovens § 74 a, stk. 4, gælder reglerne i bekendtgørelse om udgangstilladelse m.v. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret.”

Spørgsmålet om udgang blev ikke drøftet under inspektionen.

Jeg foretager mig ikke noget på dette punkt.

8. Andre forhold

Under inspektionen havde ombudsmanden samtaler med flere unge på forskellige afdelinger på Sølager. Som nævnt i pkt. 1 havde ombudsmanden en samtale med fire unge i afdelingen Buen, en samtale med en ung fra Udsigten og to unge fra Nøddebakken om generelle forhold på Sølager. De unge som ombudsmanden talte med, har som også nævnt alle kort tid efter inspektionen hver fået et brev som opfølgning på samtalen.

De fleste af de punkter som blev drøftet, er gengivet i de følgende afsnit.

8.1. Jakker

Under inspektionen gav nogle unge fra Buen og en ung fra Udsigten udtryk for et ønske om at bruge deres egne jakker.

De unge ønskede at de jakker de fik fra Sølager, skulle være rene. En enkelt ung gav udtryk for at de jakker man kan få på Sølager, efter hans opfattelse ikke er varme nok.

Nogle tilsvarende spørgsmål om forbud mod sko indendørs og udlevering af genstande mv. indgik i rapporten af 30. september 2004 om inspektion af Ungeinstitutionen Grenen den 23. marts 2004 og opfølgingsrapporten af 29. april 2005. Følgende fremgår:

"Ad punkt 16. Forbud mod sko indendørs og udlevering af genstande mv.

Jeg noterede mig at den effektliste som Grenen havde udarbejdet, ville blive revideret. I fortsættelse af mine bemærkninger herom under inspektionen gik jeg ud fra at det i den forbindelse ville blive overvejet om der (fortsat) var en saglig grund til at bestemte genstande generelt ikke tillades udleveret til de unge, herunder ure. Jeg gik tillige ud fra at institutionen ville overveje at oplyse om muligheden for fravigelse af reglerne efter en konkret vurdering. Jeg bad om en kopi af listen når den var revideret.

Inden jeg tog stilling til forbuddet mod at bære sko indendørs, bad jeg om amtets og Socialministeriets bemærkninger hertil.

Med Grenen og amtets udtalelse er fremsendt en revideret effektliste 'med saglige og faglige begrundelser for at bestemte genstande ikke tillades udleveret til de unge'. Det er samtidig bemærket at der i effektlisten oplyses om muligheden for fravigelse af reglerne efter en konkret vurdering.

Med hensyn til skoforbuddet har amtet vurderet at 'det kan være hensigtsmæssigt, at de unge ikke går med sko indendørs af sikkerhedsmæssige grunde og af hensyn til de unges indlæring af hensigtsmæssige normer'.

Socialministeriet har anført følgende:

'...

Det er ministeriets opfattelse, at det ikke kan afvises, at nogle typer af udendørs sko efter en konkret vurdering vil kunne opfattes som at udgøre en særlig sikker-

hedsmæssig risiko. I forlængelse heraf finder ministeriet, at et forbud mod anvendelse af sådanne sko kan være velbegrundet.

Et generelt forbud mod indendørs anvendelse af udendørs sko finder ministeriet er en unødigt indskrænkning. Det findes således at stride mod proportionalitetsprincippet. Ministeriet vil orientere Århus Amt om ministeriets opfattelse.'

Jeg er enig med Socialministeriet i at der ikke er grundlag for et generelt forbud mod at bære udendørs sko i institutionen. Jeg anmoder amtet om at oplyse hvad Socialministeriets tilkendegivelse over for amtet har givet anledning til.

Jeg har noteret mig at effektlisten er revideret. Jeg har ikke taget stilling til indholdet af de enkelte forbud heri, herunder opretholdelsen af forbuddet mod at bære hættetrøjer som en af de unge var utilfreds med.

Efter min opfattelse er det modstridende at effektlisten indledningsvis angiver at udlevering af effekter kun kan finde sted hvis disse er godkendt på listen, og samtidig i tredje afsnit angiver at det ikke er en udtømmende liste. Efter min opfattelse bør en effektliste (først og fremmest) angive hvad der ikke tillades udleveret (en negativliste), og at der for effekter der ikke er angivet, foretages en konkret vurdering (hvor udgangspunktet må være at effekter der ikke er opregnet, tillades udleveret). Jeg går ud fra at Grenen vil overveje en sådan præcisering.

Jeg har noteret mig at det ved et ja/nej (i et tilfælde ved et nej/ja) efterfulgt af en nærmere begrundelse fremgår at der kan ske en fravigelse af reglerne efter en konkret vurdering. Efter min opfattelse vil det være hensigtsmæssigt hvis dette gøres mere tydeligt, fx ved generelt at anføre dette enten i indledningen eller til slut i effektlisten.

..."

Som nævnt gav nogle unge udtryk for et ønske om at kunne bruge deres egne jakker.

Ledelsen på Sølager oplyste at man på afdelingerne i Hundested har én jakke til hver ung, og at man er enig i at jakkerne skal være rene.

Ledelsen forklarede at baggrunden for brugen af Sølagers jakker (frem for egne jakker) er at nogle (for de unge populære) jakker (af et nærmere angivet mærke) kan være meget dyre (de kan koste f.eks. 5.000 kr.), og at man derfor fra ledelsens side

mener at det i nogle situationer kan give anledning til problemer i institutionen i relationerne mellem de unge hvis man bruger sin egen jakke.

I et brev af 3. november 2011 til de unge – som Sølager og regionen fik kopi af – skrev ombudsmanden at der på de fem afdelinger på Sølager er nogen uklarhed om hvorvidt Sølager mener at en ny ung på Sølager skal have en ny jakke. Der er også nogen uklarhed om hvorvidt en ny ung på Sølager skal have en nyvasket/nyrenset jakke og/eller om man vasker jakkerne efter en konkret vurdering af behovet for det.

I nogle fælles standarder for Sølager (gældende fra den 26. oktober 2010) som Folketingets Ombudsmand modtog i forbindelse med besøget i maj 2011, indgår punkter om ”personlige ejendele og værdier” og ”Tøjpolitik”. Standarderne (s. 6) fra juni 2011 indeholder følgende:

”Overtøj og fodtøj

Elevernes overtøj såsom jakker, frakker ol. skal ved indskrivningen og efter hver enkelt ekstern udgang anbringes i et aflåst elevskab, hvor der kun er adgang for personale.

Eleverne må kun benytte badesandaler eller lignende let fodtøj på afdelingernes indendørs områder. Tungt fodtøj, såsom støvler, sikkerhedssko ol. skal opbevares i elevindgangen el. lign. så eleverne kan benytte dem ved intern (institutionens område) og ekstern udgang.

...”

Folketingets Ombudsmand har tidligere i andre sammenhænge beskæftiget sig med spørgsmålet om udnyttelse af anstaltsbeføjelser. Ombudsmanden har således i en sag om Rigshospitalets regulering af hvilke foldere der skulle være i et venteværelse på hospitalet (Folketingets Ombudsmands beretning for 2004, s. 525 f) bl.a. udtalt at anstaltsbeføjelser giver ledelsen af en offentlig institution beføjelse til at træffe generelle eller konkrete beslutninger om forholdet mellem institutionen og dens brugere. Beføjelsen omfatter ordensmæssige forhold i vid forstand såsom brugerens adfærd under opholdet, besøgstid, udsmykning, udnyttelse af bygninger og inventar. Det følger af legalitetsprincippet at beføjelsen skal udnyttes med respekt af bl.a. lov, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) og almindelige offentligtretlige grundsætninger. Det er således indgået at de overordnede retlige idéer der ligger bag menneskerettighederne, både kan og skal indgå som kriterier i offentlige myndigheders overvejelser i forbindelse med udøvelsen af skønsmæssige beføjelser (herunder anstaltsbeføjelser). Hensynet til den beskyttelsesinteresse der ligger bag bestemmel-

serne, skal indgå i den konkrete vurdering med betydelig vægt, jf. Forvaltningsret, 2. udgave (2002), s. 347 f.

Lignende synspunkter vedrørende anstaltsbeføjelser er indgået i en nyere sag der er gengivet i Folketingets Ombudsmands beretning for 2010, sag 20-7; beretningen findes på hjemmesiden www.ombudsmanden.dk. I denne sag udtalte ombudsmanden at en kommune havde hjemmel i anstaltsforhold til at begrænse besøg på et plejehjem. Men kommunen skulle inddrage artikel 8 i EMRK om retten til privatliv mv. i grundlaget for beslutningen. Det indgik bl.a. med henvisning til den juridiske litteratur at hensynet til bl.a. privatlivet der er beskyttet efter EMRK, bør indgå i en myndigheds skønsmæssige vurdering med høj prioritet.

Jeg har i det følgende taget afsæt i de hensyn og principper der ligger bag bestemmelsen i EMRK artikel 8 om retten til privatliv. Begrebet privatliv i konventionsbestemmelsen skal forstås bredt, og det er ikke muligt at give en udtømmende definition af hvad der forstås ved "privatliv" i konventionens forstand.

Jeg gør opmærksom på at jeg i det følgende ikke giver udtryk for at der i denne sag er tale om tilsidesættelse af EMRK artikel 8. Imidlertid er det min opfattelse at det er vanskeligt at se hvordan hensynet til privatliv i bred forstand kan varetages uden at den unge har ret til at disponere over et rimeligt omfang af sine egne genstande, herunder tøj, inden for rammerne af de nødvendige ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn og efter en konkret og individuel vurdering.

Jeg har således ladet det indgå i mine overvejelser at de overordnede retlige idéer der ligger bag menneskerettighederne, herunder retten til privatliv, både kan og skal indgå som kriterier i forbindelse med udøvelsen af skønsmæssige (anstalts)beføjelser, og hensynet til de beskyttelsesinteresser der ligger bag bestemmelserne, skal indgå med betydelig vægt (med høj prioritet). Jeg henviser til det som jeg har anført ovenfor om ombudsmandspraksis.

På baggrund af det ovennævnte og med henvisning til ombudsmandens brev af 3. november 2011 til de unge på Buen (som Sølager og regionen samtidig fik kopi af) beder jeg om uddybende oplysninger om hvordan ordningen med jakker administreres på Sølager.

Jeg beder også – på baggrund af det som jeg har anført ovenfor om udnyttelse af anstaltsbeføjelser og om inspektionen af Grenen i 2004 – regionen om oplysninger om det retlige grundlag for ordningen med jakkerne.

A. I den forbindelse bemærker jeg at muligheden for at disponere over et rimeligt omfang af sine egne genstande, herunder tøj, i nogle tilfælde vil kunne anses for at være en vigtig del af den enkeltes ret til privatliv i bred forstand. Jeg mener hermed, som det fremgår ovenfor, ikke at spørgsmålet nødvendigvis er direkte omfattet af EMRK artikel 8, men henviser til de ovennævnte synspunkter om at de overordnede retlige idéer der ligger bag menneskerettighederne, herunder retten til privatliv, både kan og skal indgå i forbindelse med udøvelsen af skønsmæssige (anstalts)beføjelser.

B. Jeg anerkender naturligvis at Sølager kan træffe visse foranstaltninger over for de unge med det formål f.eks. at varetage ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn. Der kan være andre saglige formål/hensyn, f.eks. efter en konkret og individuel vurdering af en ungs forhold, at imødegå uønsket adfærd, handel med genstande af større værdi og i øvrigt andre, f.eks. socialpædagogiske, hensyn. Jeg beder Sølager om at uddybe hvilke nærmere hensyn der varetages med ordningen.

C. Endvidere bemærker jeg at foranstaltninger der varetager saglige formål i alle tilfælde ikke må være mere indgribende end formålet konkret tilsiger. Der skal således tages højde for det almindelige proportionalitetsprincip. Det gælder både i forbindelse med etableringen af generelle ordninger og ved konkrete beslutninger når der skal foretages en konkret og individuel vurdering. Jeg henviser i den forbindelse til det som jeg har gengivet fra den tidligere socialministeriums udtalelse ovenfor.

8.2. Badesandaler og gummisko

Nogle unge oplyste at de ønsker at bruge deres egne sko, f.eks. sports- og gummisko. Baggrunden for ønsket var at Sølager har en ordning hvorefter – så vidt ombudsmanden forstod under inspektionen – de unge skal aflevere egne sko når de er indenfor. De unge oplyste at det i slutningen af oktober 2011 er for koldt at have badesandaler på.

Ledelsen forklarede at baggrunden for ordningen er at nogle gummisko kan være meget dyre, og at det – på samme måde som i forhold til jakkerne (se pkt. 8.1) – kan give nogle problemer. Ledelsen henviste også til at baggrunden for ordningen er at den begrænser risikoen for flugt. Ledelsen henviste også til at det er mere hygiejnisk at have badesandaler på indendørs frem for (lukkede) sko.

Ombudsmanden forstod på ledelsen at de unge ikke skal gå i badesandaler udenfor, og det indgik i det ovennævnte brev af 3. november 2011 som Sølager og regionen fik kopi af.

Ledelsen oplyste under inspektionen at der ikke er tale om at Sølager inddrager sko fra de unge, men at der er tale om et tilbud til de unge om at låne badesandaler.

Af standarderne fremgår bl.a. følgende om sko mv.:

”Ved elevens ankomst til afdelingen udleveres badesandaler/kinasko”

Standarderne angiver således ikke – som det er tilfældet for overtøj – at sko skal anbringes i et aflåst skab.

Der var for ombudsmanden nogen uklarhed om hvorvidt det – i hvert fald set fra de unges synsvinkel – står helt klart at der ikke er tale om at Sølager inddrager f.eks. gummisko fra de unge, og at der (som Sølager har oplyst) kun er tale om et tilbud om at låne badesandaler. Jeg peger i den forbindelse på at det fremgår af reglerne at de unge også indenfor må bruge ”lignende let fodtøj”.

Med henvisning til ombudsmandens brev af 3. november 2011 til de unge på Buen (som Sølager og regionen samtidig fik kopi af) beder jeg om uddybende oplysninger om ordningen.

I tilfælde af at der ikke fuldt ud er tale om en frivillig ordning, beder jeg Sølager oplyse om det retlige grundlag for ordningen. Jeg peger i den forbindelse på det som jeg har anført ovenfor i pkt. 8.1.

8.3. Andre personlige genstande

Af standarderne fremgår bl.a. følgende:

”Personlige ejendele og værdier:

...

Elevernes personlige ejendele såsom barberskrabere (...) og deodoranter på spray, skal altid og med det samme afleveres til personalet, efter de er blevet benyttet.”

Spørgsmålet om deodoranter blev kort drøftet under inspektionen. Ingen af de unge rejste spørgsmål herom over for ombudsmanden. Sølager henviste til at deodoranter og eventuelt parfumer og lignende indeholder alkohol. Endvidere henviste Sølager til at særligt parfumer af særlige mærker også kan være dyre.

Som anført ovenfor i forhold til jakker og sko, anerkender jeg naturligvis at Sølager kan træffe visse foranstaltninger over for de unge med det formål at varetage f.eks. sikkerhedsmæssige hensyn, der formentlig kan gøre sig gældende i forhold til nærværende problemstilling.

I forlængelse heraf beder jeg om uddybende oplysninger om begrundelsen for at de unge generelt ikke kan være i besiddelse af deres egen deodorant på sprayflaske. Jeg henviser i denne forbindelse også til det som jeg har anført ovenfor.

8.4. Cigaretter

De unge fra Buen som ombudsmanden talte med under inspektionen, er utilfredse med at cigaretter bliver administreret af personalet på Sølager.

De unge var opmærksomme på at de kan få hjælp til at holde op med at ryge. Jeg henviser til pkt. 5.4 om rygepolitikken på Sølager.

Under et afsluttende møde med ledelsen under inspektionen viderebragte ombudsmanden de unges bemærkninger.

Spørgsmålet om sikrede institutioners administration af cigaretter for de unge er tidligere indgået i inspektioner af sikrede institutioner hvor der sker administration af de unges cigaretter.

Jeg foretager mig ikke mere på dette punkt.

8.5. Pornofilm og dvd om natten

Nogle unge fra Buen ønskede at få mulighed for at låne pornofilm på dvd fra Sølagers bibliotek/reol med dvd-film.

De unge oplyste også at de ønsker at få lov til at se tv efter midnat hvis man er startet med at se en film der slutter f.eks. kl. 00.15, og man ønsker at se filmen færdig.

I brevet af 3. november 2011 til de unge hvor ombudsmanden fulgte op på samtalen under inspektionen, oplyste han at han ikke foretager sig noget i forhold til de unges ønsker om at se pornofilm.

Af nogle fælles standarder for Sølager gældende fra den 26. oktober 2010 som Folketingets Ombudsmand modtog i forbindelse med besøget i maj 2011, og af de nyere standarder fra juni 2011, fremgår bl.a. følgende:

”Porno.

Der må ikke vises film af krænkende eller pornografisk art på Sølager”

Under inspektionen af afdelingerne på Sølager blev ombudsmanden bekendt med at der i hvert fald på en afdeling (Nøddebakken i Skibby) blev stillet pornofilm til rådighed. Flere af disse film – af forskellig karakter – stod på en reol i et separat rum ved siden af et lokale med en biograf.

I opfølgingsrapport af 11. marts 2008 om inspektion den 6. oktober 2005 af den sikrede institution Bakkegården indgik det i pkt. 6 at det på institutionen blev sikret at der ikke vises f.eks. film (fra institutionens videotek) med hård vold eller porno.

For en ordens skyld bemærker jeg at Folketingets Ombudsmand på intet tidspunkt har anbefalet (og heller ikke stiltiende accepteret) at der stilles sådanne film til rådighed for de unge, sådan som det eventuelt var lagt til grund i hvert fald på én af afdelingerne på Sølager.

Jeg beder regionen om en udtalelse om den ordning hvor der – som det er tilfældet i hvert fald på afdelingen Nøddebakken – stilles pornofilm til rådighed for de unge. Jeg peger i den forbindelse på standarderne fra Sølager som jeg har gengivet ovenfor.

Med hensyn til tv og dvd oplyste ledelsen at de unge kan se tv på deres egne stuer indtil midnat hvor signalet slukkes. Ledelsen oplyste endvidere at de unge kan aftale med personalet at de kan se en film på tv færdig et stykke tid efter midnat.

Ledelsen oplyste også at de unge kan få en dvd med en film med på stuen til efter midnat. Ledelsen forklarede at man gjorde dette selv om de unge skulle stå op kl. 9.00 og i skole og/eller beskæftigelse. Ledelsen forklarede på forespørgsel at man havde drøftet spørgsmålet med en speciallæge i psykiatri, og at det blev anbefalet at det for nogle unge er hensigtsmæssigt med en dvd til natten (hvilket kan være f.eks. indtil kl. 2.00 om natten). Det blev oplyst at der er tale om unge der kan have angst, klaustrofobi og stofabstinenser.

Jeg er opmærksom på at der i ovennævnte spørgsmål kan indgå lægefaglige vurderinger. Imidlertid beder jeg dog regionen uddybe baggrunden for at regionen (angiveligt på baggrund af sådanne vurderinger) har besluttet at det på stuen generelt skal være muligt for de unge at få en dvd med til natten.

8.6. Kaldeanlægget på cellerne

En af de unge på Nøddebakken oplyste under inspektionen at "alarmen" (hvilket ombudsmanden forstod som kaldeknappen på stuen når der er låst) havde været slukket i de to sidste weekender forud for inspektionen den 25. oktober 2011. Det blev oplyst at tre personer, ved at trykke på kaldeknappen, forgæves havde prøvet at få kontakt med personalet i perioden. Ledelsen havde over for de unge oplyst at kaldeknappen på stuerne virkede.

Ledelsen oplyste tilsvarende på inspektionsdagen over for ombudsmanden at kaldeknapperne på stuerne virker. Ledelsen oplyste også at man ville undersøge om kaldeknapperne på stuerne fungerer som de skal. Ombudsmanden bad i brev af 3. november 2011 ledelsen om snarest at underrette ham om resultatet af undersøgelsen, og i brev af 7. november 2011 oplyste Sølager at man kunne bekræfte at kaldeknapperne på stuerne virker. Sølager oplyste endvidere at kaldeknapperne ikke kan slås fra – hverken af personalet eller af de unge. Sølager oplyste endvidere at hvis de unge holder knapper inde i lang tid, stopper lyden fra kaldeknappen. Hvis den unge flytter fingeren fra knappen og herefter trykker på knappen igen, så virker den igen. Folketingets Ombudsmand kvitterede for underretningen og lagde herefter til grund at kaldeknapperne på stuerne virker.

Jeg har herefter overvejet om klagen fra de unge over at kaldeknappen ikke virker, eventuelt har baggrund i at der – navnlig om natten – eventuelt kan være ventetid fra det tidspunkt hvor en ung trykker på knappen, til personalet kommer til den unges stue. Dette har jeg dog ikke grundlag for at foretage mig noget i anledning af.

8.7. Dørlukning

En af de unge fra Udsigten oplyste at det var et ønske at dørene på Udsigten ikke blev låst om natten. De unge kan opleve følelsen af klaustrofobi, og de kunne derfor godt tænke sig at der på afdelingen er en vågen nattevagt.

Ledelsen oplyste at de ville overveje spørgsmålet om aflåsning og nattevagt på afdelingen.

Endvidere oplyste ledelsen at personalet er opmærksom på dette, og at de unge kan ringe på kaldeknappen efter nattevagten.

Jeg foretager mig ikke mere på dette punkt. Se pkt. 8.6 ovenfor.

8.8. Møbler

En af de unge fra afdelingen Udsigten ønskede at der kom nye møbler på afdelingen, at der bliver malet (i nye farver), at der bliver hængt (flere) billeder op, og at der kommer tæpper på gulvene.

Ombudsmanden så alle afdelinger under rundgangen på Sølager, herunder fællesrummene i Udsigten. Som omtalt et andet sted i denne rapport er der ikke så mange møbler på afdelingen Udsigten som på de øvrige afdelinger. Der er få billeder på væggene, og væggene fremstår umiddelbart ikke i utilfredsstillende stand.

Ledelsen oplyste at der var blevet malet på afdelingen for kort tid siden.

Ledelsen oplyste også at møblerne på en afdeling (Udsigten) tidligere er blevet "splittet ad". Ledelsen oplyste også at der f.eks. har været spark på køleskabet, og at fladskærms-tv er gået i stykker. Ledelsen oplyste endvidere at man ikke ønsker tæpper på gulvet af hensyn til rengøring og hygiejne på afdelingen.

Ombudsmanden så under rundgangen at der f.eks. er lavet et hul (med en finger eller et redskab så det ud til) i et af de få billeder der hænger på væggen, og at en af sofaerne er gået i stykker (det så ud til at der var snittet i den).

Ombudsmanden skrev i et opfølgende brev til den unge at han ikke foretog sig mere i anledning af samtalen.

Inspektionen rejser spørgsmålet om hvad personalet må og kan foretage sig i situationer hvor unge der har bl.a. udadreagerende adfærd, forvolder skade på ting, herunder tv (og ikke personer). Ombudsmanden har i brev af 30. november 2011 (med kopi til Sølager og Region Hovedstaden) rejst en sag over for Social- og Integrationsministeriet om dette spørgsmål.

8.9. iPod

En af de unge fra Buen som ombudsmanden talte med, gav udtryk for et ønske om at kunne afspille musik. Den unge ville gerne have adgang til at købe en iPod i stedet for en MP3-afspiller af et andet (billigere) mærke som kan købes i købmandsforretningen på Sølager, Nøddebakken.

Jeg forstår at Sølager mener at der kan opstå forveksling mellem en iPod og andre produkter af samme mærke og dermed problemer i forhold til kommunikation for personer der er i varetægtssurrogat og f.eks. under brev- og besøgskontrol, og som derfor ikke må kommunikere med personer uden for afdelingen.

Jeg foretager mig ikke mere på dette punkt.

8.10. Motocrossbanen

En af de unge på Nøddebakken ønskede at motocrossbanen i Skibby blev forbedret.

Jeg henviser til pkt. 6.3 ovenfor.

8.11. Rygeskur

En af de unge på Udsigten ønskede et rygeskur uden for Udsigten.

Jeg henviser til pkt. 3 ovenfor om de bygningsmæssige forhold.

8.12. Større vinduer

En af de unge på Udsigten ønskede at der kom større vinduer på stuerne.

Jeg henviser til pkt. 3 ovenfor.

8.13. Undersøgelser

Nogle af de unge som ombudsmanden talte med under inspektionen, fortalte om en undersøgelse af deres stuer som blev oplevet som voldsom.

Jeg henviser til pkt. 9 nedenfor.

9. Undersøgelse af stuer

§ 123 a i serviceloven giver mulighed for undersøgelse af de unges opholdsrum/stuer.

§§ 22-23 og 25 i magtanvendelsesbekendtgørelsen indeholder nærmere regler om undersøgelse af de unges opholdsrum/stuer. § 22 (og § 25) angiver således hvornår der kan foretages undersøgelse, og § 23 indeholder bestemmelser om den unges ret til at overvære undersøgelsen. § 25 indeholder yderligere bestemmelser om bl.a. gennemførelsen af undersøgelsen.

Bestemmelserne i §§ 22-23 og 25 har følgende indhold:

”§ 22. Institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, kan træffe bestemmelse om at foretage en undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum, jf. lovens § 123 a, stk. 2, hvis der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter, hvor besiddelsen medfører, at ordensbestemmelser ikke kan overholdes eller at sikkerhedshensyn ikke kan iagttages.

Stk. 2. Disse bestemte grunde efter stk. 1 kan være, at barnet eller den unge virker påvirket af euforiserende stoffer eller alkohol, at der mangler skarpe genstande i institutionens køkken eller værksted, eller at der af institutionens personale i øvrigt er gjort observationer, der gør det nærliggende for institutionens leder, eller den der bemyndiges dertil at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter i strid med ordensreglementet eller som kan udgøre en fare for den unge selv eller andre.

§ 23. Hvis en undersøgelse af barnets eller den unges opholdsrum indebærer en gennemgang af den unges genstande i opholdsrummet, skal den unge eller barnet have tilbud om at overvære undersøgelsen eller efterfølgende straks have gennemgået undersøgelsen og dens resultat, med mindre særlige omstændigheder taler mod dette. Tilbuddet om gennemgang af undersøgelsen kan eventuelt gives skriftligt samtidig med en orientering om, at undersøgelsen har fundet sted.

Stk. 2. Med opholdsrum menes i denne bekendtgørelse værelse, skabe eller andre rum, som den unge råder over. Med genstande menes fx kommoder, opbevaringsboxe, tasker og poser i opholdsrummet.

...

§ 25. Undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum efter §§ 23 eller 24 må ikke gennemføres, hvis undersøgelsen efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. lovens § 123 a, stk. 3. Det er en forudsætning for

undersøgelsen af barnets eller den unges person eller opholdsrum, at andre og lempeligere midler har været forsøgt, og at disse har vist sig utilstrækkelige til opnåelse af de tilsigtede mål med undersøgelsen. Den unge opfordres til selv at aflevere eventuelle effekter.

Stk. 2. Undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, jf. lovens § 123 a, stk. 4. Undersøgelsen skal således foretages på en sådan måde, at barnet eller den unges oplevelse af at blive krænket formindskes mest muligt.

Stk. 3. Inden en undersøgelse af et barn eller en ungs person eller opholdsrum foretages, har barnet eller den unge ret til at få oplyst grunden til, at undersøgelsen iværksættes, medmindre særlige omstændigheder taler imod dette.”

Nogle unge fra Buen fortalte under inspektionen, som nævnt i pkt. 8 ovenfor, om en undersøgelse som de havde oplevet som voldsom. Undersøgelsen var ifølge de unge foregået midt om natten fordi personalet havde fået mistanke om at der ville være noget at finde. De unge oplyste at de ikke mente at personalet ryddede op efter undersøgelsen, og at der f.eks. var barberskum over det hele, og at håndklæderne lå på gulvet efter undersøgelsen.

Ombudsmanden skrev i et brev af 3. november 2011 efter inspektionen til de unge at han er enig i at en stue efter en undersøgelse skal efterlades i en nogenlunde god stand. Ombudsmanden henviste her til § 25, stk. 2, i bekendtgørelsen om et skånsomhedsprincip.

Ledelsen oplyste under inspektionen at der ikke foretages undersøgelser om natten. Det kan ske før sengetid. Ledelsen oplyste også at der havde været mistanke om hashrygning på Sølager. Ledelsen oplyste endvidere at den unge er til stede under undersøgelsen.

I brev af 7. november 2011 oplyste Sølager at der den 8. oktober 2011 – alligevel – havde været en undersøgelse midt om natten. Sølager oplyste endvidere at personalet havde lugtet hash på gangen, og at de ikke kunne lokalisere hvor lugten kom fra. Personalet måtte derfor iværksætte en undersøgelse af alle unges stuer på afdelingen.

Jeg forstår at ledelsen er enig i at værelset ikke må efterlades rodet, og at det skal efterlades nogenlunde som det så ud før undersøgelsen. Jeg henviser endvidere til at undersøgelsen skal foretages så skånsomt som omstændighederne tillader.

Jeg har i øvrigt noteret mig det oplyste om undersøgelsen på de unges værelser som på det foreliggende grundlag ikke giver mig anledning til yderligere bemærkninger her. Jeg foretager mig således ikke mere på dette punkt.

I forbindelse med ombudsmandens anmodning om at modtage et antal sager om magtanvendelse modtog ombudsmanden også nogle sager om undersøgelse af opholdsrum efter § 123 a i serviceloven. En af sagerne vedrører mistanke om at en ung har en telefon på sig, og de øvrige sager vedrører undersøgelser på grund af mistanke om hashrygning på afdelingen Nøddebakken.

Jeg har ikke foretaget en detaljeret gennemgang af sagerne og foretager mig ikke mere på dette punkt.

10. Euforiserende stoffer mv.

Ombudsmanden forstod på ledelsen at det ikke kan undgås at der bliver smuglet hash ind på Sølager. Som det fremgår ovenfor om undersøgelser, har der været episoder med hashrygning på Sølager.

Ledelsen oplyste også at der kan være andre (stærkere) ulovlige stoffer på Sølager.

I forbindelse med inspektionen modtog ombudsmanden som nævnt nogle sager om undersøgelse af opholdsrum efter § 123 a i serviceloven. Fire af disse sager vedrører undersøgelser på grund af mistanke om hashrygning på Nøddebakken. Der blev ikke fundet hash, men et hjemmelavet rygeinstrument (lavet af en sodavandsflaske) på et af opholdsrummene.

Ledelsen oplyste at det er svært på en sikret institution som Sølager at undgå at der kommer ulovlige stoffer ind, f.eks. bliver de smidt over hegnet. Besøgende bliver ikke underlagt visitation. Besøgendes tasker skal opbevares i et skab. Der kan endvidere blive tale om at Sølager træffer beslutning om at et besøg – i tilfælde af misbrug af adgangen til besøg ved at smugle ulovlige stoffer ind – kun kan ske næste gang som et overværet besøg.

Jeg foretager mig ikke mere på dette punkt.

11. Medicin og læge samt forplejning

11.1. Medicinopbevaring og restmedicin

Af tilsynsrapport af 26. november 2009 (om et uanmeldt tilsyn den 24. november 2009 på Buen med særlig fokus på håndteringen af medicin på Sølager) fremgår det at det var tilsynets samlede vurdering at der arbejdes overordentligt seriøst og relevant med medicin håndteringen.

Af rapporten fremgår det endvidere at tilsynet spurgte om medarbejderne havde uddannelse i medicin håndtering. Tilsynet noterede sig at den medarbejder der er medicinansvarlig, har udvidet kursus i medicin håndtering. Den anden medarbejder der var nyansat pr. 1. november 2009, havde endnu ikke været på medicinkursus og var heller ikke oplært internt i at uddele medicin.

Om medicinuddeling fremgår det bl.a. af rapporten fra det uanmeldte tilsyn på afdelingen Buen i 2009 at der er en vejledning herom. Endvidere vurderede tilsynet at medicinopmålingen foregår i et rum uden unødige forstyrrelser. Tilsynet havde i øvrigt intet at bemærke til medicinopmålingen.

For så vidt angår utilsigtede hændelser ved medicin håndtering, fremgår det at tilsynet gjorde Sølager opmærksom på at hvis en medarbejder har glemt at notere at der er givet medicin til en beboer, så er det en utilsigtet hændelse der skal indberettes. Herudover havde tilsynet intet at bemærke til spørgsmålet om utilsigtede hændelser ved medicin håndtering.

I tilsynsrapporten af 11. juli 2011 er en anbefaling om at kun medarbejdere med ansvar for medicinopgaver har adgang til ikke-opmålt medicin. Anbefalingen er umiddelbart ikke rettet imod Sølager (men kun mod botilbuddet på Tyringevej).

Jeg har noteret mig det som tilsynet har inddraget for så vidt angår medicin håndtering mv. Jeg foretager mig ikke mere på dette punkt.

11.2. Lægebetjening

Sølager oplyste under inspektionen at de unge kan blive ved med at bruge deres egen læge. Tidligere ordinationer af medicin kan fortsætte, bl.a. med telefonisk kontakt til lægen. Endvidere får den unge sin medicin med til tre dage fra løsladelsestidspunktet.

Sølager oplyste endvidere at Sølager har kontakt til en læge i lokalområdet, og at man kan bruge vagtlægen.

Regionen oplyste at man registrerer utilsigtede hændelser, f.eks. hvis en ung ikke tager sin ordinerede medicin.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Se dog pkt. 4.4.1 om lægelig behandling af unge udlændinge som ikke er tilknyttet en dansk opholdskommune.

11.3. Psykiatrisk tilsyn (screening)

Den Europæiske Komité til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf (CPT) – herefter Torturkomitéen – besøgte Danmark i februar 2008.

Torturkomitéen besøgte bl.a. den sikrede institution Sønderbro. I den forbindelse udtalte komitéen bl.a. følgende om sundhedsbehandlingen mv. (rapport af 25. september 2008).

”Particular reference should be made to a girl met at Sønderbro who had been admitted shortly before the delegation’s visit. She did not appear to understand any of the languages spoken by staff and delegation members and her behaviour suggested that she might be suffering from a mental condition. The delegation expressed concern about the girl’s state of health and indicated that she should be examined by a psychiatrist with the assistance of an interpreter, which was subsequently arranged.

110. The delegation was concerned to note that there was no systematic medical screening of minors and juveniles upon their admission to the secure departments. The CPT recommends that such a screening be introduced without delay (...).”

Som det fremgår, var Torturkomitéen – i forbindelse med sit besøg på Sønderbro i 2008 – bekymret over at der ikke var nogen systematisk screening af mindreårige og unge ved ankomsten til sikrede institutioner i Danmark, og komitéen anbefalede at en sådan screening blev indført. Danmark svarede den 23. februar 2009 (gengivet i Torturkomitéens senere rapport af 13. marts 2009) og redegjorde for hvilke tiltag der blev gjort for at sikre mindreårige og unges sundhedsmæssige tilstand når de kom til sikre institutioner.

Magtanvendelsesbekendtgørelsens § 33 lyder sådan:

”Alle børn og unge på sikrede og særligt sikrede afdelinger, der ikke allerede har fået foretaget en psykiatrisk udredning, skal tilbydes screening med henblik på at få afdækket et eventuelt behov for psykiatrisk udredning, jf. lovens § 57 c, stk. 4.

Stk. 2. Screeningen skal være påbegyndt senest 1 måned efter anbringelsen på den sikrede eller særligt sikrede afdeling.

Stk. 3. Screeningen forudsætter samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år.

Stk. 4. Screeningen skal foretages af en psykolog, en sygeplejerske med kendskab til psykiatri eller en person med lignende baggrund eller efteruddannelse og have et omfang og en kvalitet, der kan angive, om der er behov for en psykiatrisk udredning.

Stk. 5. I forbindelse med anbringelsen fremsender kommunen til den sikrede eller særligt sikrede afdeling sagsakter, der har relevans for screeningen.”

Spørgsmålet blev ikke drøftet nærmere under inspektionen. Ombudsmanden har imidlertid forstået at der på Sølager er ansat en psykolog til denne opgave.

Jeg forstår at Sølager foretager screening, jf. § 33 i bekendtgørelsen. Jeg beder om oplysninger om hvor mange timer den pågældende psykolog bruger på Sølager, og om timeantallet dækker behovet.

I den forbindelse beder jeg Sølager oplyse hvordan man håndterer screening af unge udlændinge som ikke taler og/eller forstår dansk.

11.4 Forplejning

Spørgsmålet om forplejning blev ikke drøftet i detaljer under inspektionen.

Det forhold at der på Sølager er mange unge med anden etnisk baggrund end dansk, kan give anledning til nogle særlige ønsker mv., herunder eventuel med henvisning til religion.

Jeg beder Sølager om bemærkninger til det ovennævnte. Jeg beder i den forbindelse Sølager om at oplyse om der er unge der med henvisning til deres religion beder om at modtage særlig mad, og hvorledes Sølager forholder sig til sådanne eventuelle ønsker.

12. Vold

Af rapport af 15. maj 2009 om et anmeldt tilsyn den 24. marts 2009 på de sikrede afdelinger på Sølager fremgår det at tilsynet vurderer at der er etableret interne uddannelsesforløb i konflikthåndtering for medarbejderne. Det fremgår endvidere at tilsynet foreslog at Sølager får genetableret tilbud om uddannelse i konflikthåndtering (Anger Management) for de unge.

Af tilsynsrapporten af 11. juli 2011 fremgår det af de samlede konklusioner at der er en høj faglig og etisk standard på Sølager i forhold til håndtering af den vold som medarbejderne på alle Sølagers afdelinger udsættes for med jævne mellemrum.

Af standarderne pr. juni 2011 fremgår det at vold ikke er acceptabelt og bliver politi-anmeldt af Sølager. Endvidere er trusler og chikane heller ikke acceptabelt og bliver som udgangspunkt også anmeldt af Sølager.

Jeg beder Sølager oplyse om man har retningslinjer for trusler og voldsepisoder, herunder i forhold til ledelsens beslutning om eventuel politianmeldelse mv.

13. Personaleforhold mv.

Sølager oplyste under inspektionen at der er 140 ansatte til 26 unge. Som nævnt ovenfor under pkt. 2.1 var der på tidspunktet for inspektionen anbragt 21 unge på Sølager.

Dette har jeg noteret. Jeg bemærker at ombudsmanden i forbindelse med inspektionen kun tager nærmere stilling til normeringer hvis der er tvivl om hvorvidt disse er tilstrækkelige.

14. Tilsyn

14.1. Retsgrundlaget

Region Hovedstaden har efter servicelovens § 5, stk. 7, (tidligere retssikkerhedslovens § 139) pligt til at føre tilsyn med hvordan Sølagers opgaver løses. Tilsynet omfatter både indholdet af de tilbud som der skal føres tilsyn med, og den måde opgaverne udføres på.

I forbindelse med varslingen af inspektionen i september 2011 var der som nævnt i pkt. 1 på Sølagers hjemmeside en henvisning til Region Hovedstadens hjemmeside. På regionens hjemmeside var der offentliggjort en rapport om et anmeldt tilsyn den

24. marts 2009 (alle afdelinger) og en rapport om et uanmeldt tilsyn den 24. november 2009 (afdelingen Buen).

I brevet af 19. september 2011 om varsling af inspektionen bad ombudsmanden om at modtage yderligere rapporter hvis der efter tilsynene i 2009 var foretaget yderligere inspektioner. Og i e-mail af 20. september 2011 fra Region Hovedstaden modtog ombudsmanden kopi af den seneste tilsynsrapport af 11. juli 2011. Regionen oplyste at tilsynsrapporten var lagt på regionens hjemmeside.

14.2. Generelt om regionens tilsyn

På regionens hjemmeside findes de generelle retningslinjer af 25. september 2007 om tilsyn.

Retningslinjerne omfatter flere typer af sociale tilbud som drives af regionen. Retningslinjerne omfatter både dag- og botilbud til børn og unge, sikrede afdelinger og dag- og botilbud til voksne. Sølager er omfattet af retningslinjerne.

Retningslinjerne beskriver retsgrundlaget for tilsynet, forskellige tilsynsformer (beskrevet i bilag 1-6 til retningslinjerne) og formålet med tilsynet.

Der foretages minimum ét årligt tilsyn med alle tilbud. Det sker efter en årsplan.

Det fremgår endvidere at alle tilsynsrapporter senest en måned efter udarbejdelsen lægges på regionens og institutionens hjemmeside.

Der var i forbindelse med varslingen i september 2011 af denne inspektion kun offentliggjort rapporter om tilsyn i 2009 og i 2011. Der er således ikke foretaget tilsyn i 2010.

Jeg beder på baggrund af regionens retningslinjer om tilsyn om oplysninger vedrørende årsagen til at der ikke blev foretaget tilsyn i 2010.

Om organiseringen af tilsynet fremgår det af retningslinjerne at tilsynene generelt gennemføres af mellem fire og seks medarbejdere fra regionen. De konkrete tilsyn foretages af to medarbejdere der i det daglige ikke har den løbende kontakt til det konkrete tilbud. Dette er for at sikre at tilsynet i sin udførelse har den nødvendige distance til tilbuddet.

Der udarbejdes efter hvert tilsyn en tilsynsrapport som sendes til institutionen for eventuel korrektion af faktuelle forhold eller misforståelser. Den endelige rapport sendes til institutionslederen der har pligt til at forelægge rapporten for tilbuddets brugerråd og/eller pårørenderåd. Rapporten skal også forelægges MED-udvalget til drøftelse.

Når den endelige rapport foreligger, foretages der (administrativ) opfølgning. Det er institutionslederens pligt at følge op på eventuelle anbefalinger eller påbud i rapporten. Tids- og handleplan for opfølgning skal sendes til tilsynet senest fire uger efter modtagelsen.

Ombudsmanden ringede den 23. september 2011 til regionen for at spørge om Sølager havde udarbejdet en handlingsplan i anledning af de anbefalinger mv. regionen var kommet med i tilsynsrapporten af 11. juli 2011. Regionen oplyste at der var udarbejdet en sådan handlingsplan som regionen ville sende til ombudsmanden.

I e-mail af 14. oktober 2011 fra Region Hovedstaden fik ombudsmanden oplyst at handleplanen endnu ikke var færdigbehandlet hos Sølager.

Regionen drøfter årligt de generelle konklusioner der kan drages af tilsynene for at fastlægge fælles indsatsområder og eventuel justere tilsynsmodellen. Konklusionerne indarbejdes årligt i en samlet redegørelse til Regionsrådet, jf. servicelovens § 151, stk. 4. Tilsynsrapporteringen vil løbende blive udviklet med IT-understøttelse.

Til retningslinjerne er der udarbejdet bilag 1-6.

Bilag 1 indeholder en oversigt over det skriftlige materiale der skal indhentes og gennemgås i forbindelse med tilsyn. Der indhentes ifølge en detaljeret liste således oplysninger om forskellige forhold inden for hovedgrupperne: personale, administration, mål og rammer, pædagogik og sundhedsmæssige forhold – under dette punkt f.eks. medicininstruks, medicinbehandling og medicinopbevaring.

Bilag 2 vedrører økonomisk tilsyn.

Bilag 3 vedrører anmeldte såkaldt dialogbaseret tilsyn der foretages i forlængelse af gennemgang af skriftligt materiale, jf. bilag 1 som jeg har gengivet fra ovenfor. I bilag 3 beskrives hvordan der foretages rundvisning med henblik på opsamling af "bløde data", f.eks. vedrørende stemningen i en institution. Det beskrives også hvordan der laves interviews med personale og brugere/beboere. Herudover indeholder bilag 3 en

detaljeret liste med emner der altid skal indgå i tilsyn. Emnerne er opdelt i følgehovedgrupper: de fysiske rammer, temaer (f.eks. magtanvendelser og handleplaner), retningslinjer (f.eks. rygepolitik), pædagogisk praksis, interviews med personale (f.eks. arbejdsmiljø) og interviews med brugerne (kontaktpersoner, brugerindflydelse, brugerinddragelse, beboermåder, beboerråd, trivsel og handleplaner).

Bilag 4 vedrører anmeldt dialogbaseret tilsyn med pårørende. Ud over at beskrive tilsynsformen indeholder bilaget en liste om temaer der skal indgå i sådanne tilsyn, f.eks. aktiviteter og informationsniveau.

Bilag 5 handler om formen for uanmeldt tilsyn og hvilke elementer der skal indgå i tilsynet.

Bilag 6 indeholder en oversigt over de tilbud som Region Hovedstaden fører tilsyn med, herunder de sikrede afdelinger på Sølager.

Det generelle materiale om tilsyn giver mig ikke grundlag for at foretage mig noget.

14.3. Konkrete tilsyn på Sølager

Som det fremgår ovenfor, er der på Region Hovedstadens hjemmeside offentliggjort en rapport om et anmeldt tilsyn den 24. marts 2009 (alle afdelinger) og en rapport om et uanmeldt tilsyn den 24. november 2009 (afdelingen Buen).

Endvidere er der tilsynsrapport af 11. juli 2011 om et tilsyn den 14. og 15. juni 2011.

Af tilsynsrapport af 15. maj 2009 om det anmeldte tilsyn den 24. marts 2009 fremgår det at tilsynet var tematiseret og havde fokus på magtanvendelse og kommunikation med brugerne (samt opfølgning på forrige tilsyn). Det var tilsynets samlede vurdering at det strukturelle grundlag for kommunikationen er fint. Der er udarbejdet retningslinjer og overordnet idégrundlag for alle afdelinger, og kommunikationen drøftes jævnligt på personalemøder og i andre fora.

I e-mail af 14. oktober 2011 modtog ombudsmanden materiale fra Sølager til forberedelse af inspektionen. Sølager oplyste at handleplanen som opfølgning på regionens anbefalinger i ovennævnte tilsyn fra regionen i 2011 endnu ikke forelå i endelig form.

Jeg beder om at modtage kopi af den endelige handleplan om regionens tilsyn på Sølager i 2011.

15. Magtanvendelse

15.1. Tilsyn med magtanvendelse og reglerne

Af tilsynsrapport af 15. maj 2009 om det anmeldte tilsyn den 24. marts 2009 fremgår det at tilsynet vurderer at det strukturelle grundlag for magtanvendelser er på plads. Således indgår det at der er udarbejdet skriftlige procedurer og procedurer for nyan-satte. Det fremgår endvidere at der arbejdes bevidst på at undgå magtanvendelser. Det afspejler sig i de (i forhold til målgruppen) relativt få magtanvendelser der er på Sølager.

Det indgik endvidere, som nævnt andetsteds i rapporten, at tilsynet anbefalede at Sølager skulle få (gen)etableret et tilbud om uddannelse i konflikthåndtering (Anger Management) for de unge, så de får de værktøjer der skal til, for at de kan få færre konflikter og en bedre hverdag.

Tilsynet oplyste i rapporten af 15. maj 2009 at der er etableret interne uddannelsesfor-løb i konflikthåndtering for nye medarbejdere.

Af tilsynsrapporten af 11. juli 2011 indgik det at Sølager over for tilsynet havde oplyst at man "hellere indberettede en magtanvendelse for meget end en for lidt". Det indgik endvidere at Sølager har intern uddannelse i konflikthåndtering og magtanvendelse som lægger vægt på mindst muligt indgriben.

Jeg henviser til oplysningerne under inspektionen om at Folketingets Ombudsmand ikke er enig i en sådan anskuelse om at man "hellere indberette[r] en magtanvendelse for meget end en for lidt".

I forbindelse med inspektionen modtog ombudsmanden en oversigt af 24. oktober 2011 fra regionen om magtanvendelse på de sikrede afdelinger på Sølager i 2009 og indtil 30. september 2011 (fordelt på tilladt og ikke tilladt magtanvendelse samt type af magtanvendelse). Af materialet fremgår det at der i 2009 var 73 magtanvendelser over for 39 unge. Heraf var 71 tilladte og 2 var ikke tilladte magtanvendelser. De ikke tilladte magtanvendelser i 2009 var i et tilfælde aflåsning og i et andet tilfælde unødigt fastholden. De 73 episoder i 2009 var i 31 tilfælde magtanvendelse i form af at fastholde og/eller føre, i 37 tilfælde var der tale om undersøgelse og i 5 tilfælde var magt-anvendelsestypen "andet" (i 3 tilfælde nødværge, i 1 tilfælde aflåsning og i 1 tilfælde arrestation).

I 2010 var der 153 magtanvendelser over for 61 unge. Heraf var 143 tilladte og 10 var ikke tilladte magtanvendelser. De ikke tilladte magtanvendelser fordelte sig som 3 unødige fastholdelser og 4 undersøgelser uden gyldig grund. De 153 episoder i 2010 var i 91 tilfælde magtanvendelse i form af at fastholde og/eller føre, i 53 tilfælde var der tale om undersøgelse og i 9 tilfælde var magtanvendelsestypen "andet" (i bl.a. i 4 tilfælde nødværge og i 2 tilfælde aflåsning).

I 2011 (indtil den 30. september 2011) var der 88 magtanvendelser over for 74 unge. Heraf var 71 tilladte og 17 var ikke tilladte magtanvendelser. De 88 episoder i 2011 var i 34 tilfælde magtanvendelse i form af at fastholde og/eller føre, i 43 tilfælde var der tale om undersøgelse og i 11 tilfælde var magtanvendelsestypen "andet" (i 3 tilfælde aflåsning, i 4 tilfælde politiundersøgelse, i 2 tilfælde nødværge, i 1 tilfælde "pædagogisk guidning" og i 1 tilfælde kontrol med brev).

Endvidere modtog ombudsmanden en oversigt over magtanvendelser fordelt på afdelinger for samme periode.

Jeg forstår at Sølager i forbindelse med Folketingets Ombudsmands besøg i maj 2011 har oplyst at der i 1. kvartal af 2011 var 14 ulovlige magtanvendelser, jf. ovenfor om 17 ikke tilladte magtanvendelser i 2011 indtil den 30. september 2011.

§ 123 i serviceloven indeholder bestemmelser om magtanvendelse over for unge. Hertil kommer reglerne i magtanvendelsesbekendtgørelse som gennemgås i dette afsnit.

De relevante dele af bestemmelsen i serviceloven har følgende ordlyd:

”§ 123. Sikrede afdelinger i institutioner beregnet til døgnophold for børn og unge må alene anvendes, når forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet.

...

Stk. 4. Enhver form for magtanvendelse skal registreres og indberettes af tilbudet til kommunalbestyrelsen i den stedlige kommune for de tilbud, som kommunalbestyrelsen fører tilsyn med, jf. § 148 a, og regionsrådet for de tilbud, som regionsrådet fører tilsyn med, jf. § 5, stk. 7. Kommunalbestyrelsen eller regionsrådet orienterer opholdskommunen, jf. § 9 a, i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område om indberetningen. Socialministeren fastsætter i en bekendtgørelse regler om magtanvendelse og om registrering og indberetning heraf.

Stk. 5. For unge, der efter reglerne i retsplejeloven er anbragt i sikrede afdelinger i stedet for varetægtsfængsling, finder retsplejelovens § 771 og § 772, stk. 1 og stk. 2, 1. pkt., vedrørende besøg og brevveksling m.v. tilsvarende anvendelse. Socialministeren fastsætter efter forhandling med justitsministeren regler om besøg, brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation.

Magtanvendelsesbekendtgørelsen (nr. 1096 af 21. september 2010) indeholder (som nævnt) bestemmelser om magtanvendelse over for børn og unge. Bl.a. fremgår følgende om hjemmelskrav og almindelige principper, herunder proportionalitetsprincippet:

”§ 1. Magtanvendelse over for børn og unge omfattet af denne bekendtgørelse må kun anvendes, hvis der er hjemmel til det. Magtanvendelse må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk bistand. Magtanvendelse skal begrænses til det absolut nødvendige og skal i øvrigt stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået hermed.

Stk. 2. Legemlig afstraffelse er ikke tilladt. Fiksering er ikke tilladt. Ved fiksering forstås anvendelse af mekanisk tvangsmiddel i form af bælte, håndremme, fodremme, eller livstykke, samt anden form for mekanisk fastspænding. Ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling er ikke tilladt.

§ 2. Fysisk magtanvendelse i form af, at barnet eller den unge fastholdes, eller føres til et andet opholdsrum er tilladt, hvis:

- 1) barnet eller den unge udviser en sådan adfærd, at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarlig, eller
- 2) barnet eller den unge derved forhindres i at skade sig selv eller andre.

Stk. 2. Magtanvendelse efter stk. 1 skal afpasses efter forholdene i den enkelte situation og må ikke gå ud over det strengt nødvendige.

Stk. 3. Magtanvendelse, som akut kan være nødvendig, vil være omfattet af straffelovens bestemmelser om nødværge, jf. straffelovens § 13.

Stk. 4. I anbringelsessteder efter lovens § 66, nr. 1-3, er magtanvendelse, bortset fra de tilfælde, der er nævnt i stk. 3, ikke tilladt. Reglerne i denne bekendtgørelse anvendes i øvrigt ikke for disse anbringelsessteder.”

Følgende fremgår af § 20 om forskellige former for magtanvendelse og indgreb:

”§ 20. I sikrede afdelinger i døgninstitutioner for børn og unge vil der kunne ske fysisk magtanvendelse efter § 2.

Stk. 2. For en ung anbragt i en sikret afdeling vil der kunne ske magtanvendelse i form af isolation, idet institutionens leder eller dennes stedfortræder undtagelsesvis kan træffe beslutning om anbringelse af den unge i særlige isolationsrum, når

der er overhængende fare for, at denne skader sig selv eller andre. Ved isolation forstås afsondring i aflåst rum i kortere eller længere perioder. Isolationen skal være så kortvarig og skånsom som muligt og må ikke udstrækkes ud over 2 timer. Der skal løbende føres tilsyn med et barn eller en ung, der er anbragt i isolation.

Stk. 3. For et barn eller en ung anbragt i en sikret afdeling vil der kunne ske magtanvendelse i form af undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum efter §§ 23 og 24, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages, jf. lovens § 123 a.

Stk. 4. For et barn eller en ung anbragt i en sikret afdeling vil der endvidere kunne ske magtanvendelse i form af kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation efter § 28.”

Bekendtgørelsens kapitel 5 indeholder bestemmelser om registrering og indberetning af ”tilladt magtanvendelse” og ”ikke tilladt magtanvendelse”. De sager som har foretaget en egentlig gennemgang af i denne rapport, handler om ”tilladt magtanvendelse”. Se dog også pkt. 15.3 med nogle bemærkninger om nogle udvalgte sager om ”ikke tilladt magtanvendelse” som Folketingets Ombudsmand modtog i forbindelse med et besøg (OPCAT) i maj 2011.

15.2. Tilladte magtanvendelser (reglerne)

Af § 41 i bekendtgørelsen fremgår følgende om forstanderens registrering af tilbageholdelse, fastholdelse og fysisk (tilladt) magtanvendelse efter bekendtgørelsens § 2:

”§ 41. Ved anbringelse eller overførsel til en sikret afdeling, eller en særligt sikret afdeling, ved anvendelse af isolation, ved tilbageholdelse og fastholdelse efter lovens § 123 b og tilbageholdelse efter lovens § 123 c samt ved fysisk magtanvendelse efter § 2, herunder nødværge, på opholdssteder, delvist lukkede døgninstitutioner og døgninstitutioner med og uden sikrede afdelinger, skal tilbuddets leder eller dennes stedfortræder inden for 24 timer registrere følgende oplysninger på et indberetningsskema udarbejdet til dette formål:

- 1) barnets eller den unges navn og alder,
- 2) tidspunktet for indgrebet,
- 3) indgrebets varighed,
- 4) indgrebets art og
- 5) begrundelse for indgrebet.

Stk. 2. Barnet eller den unge, der har været involveret i episoden, der udløste magtanvendelsen, skal gøres bekendt med skematilførslen og have lejlighed til at ledsage denne med sin egen redegørelse for episoden.

Stk. 3. Indberetningsskemaet skal forefindes i tilbuddet i en dertil særlig beregnet protokol.

Stk. 4. Tilbuddets leder eller dennes stedfortræder skal straks sende kopi af indberetningsskemaet til opholdskommunen.

Stk. 5. Tilbuddets leder eller dennes stedfortræder skal ved månedens udgang sammen med sine kommentarer indsende kopi af indberetningsskemaerne til kommunalbestyrelsen, for de tilbud, som kommunalbestyrelsen fører tilsyn med eller regionsrådet for de tilbud som regionsrådet fører tilsyn med, jf. lovens § 123, stk. 4, der gennemgår skemaerne. Kommunalbestyrelsen eller regionsrådet orienterer opholdskommunen om indberetningen.”

Det var sådanne sager om tilladt magtanvendelse som ombudsmanden modtog i forbindelse med inspektionen den 25. oktober 2011. At der er tale om sager om tilladt magtanvendelse, fremgår også ved afkrydsning på skemaet i forhold til at der er sket underretning til opholdskommunen efter § 41, stk. 4, i bekendtgørelsen (om tilladte magtanvendelser) i fire af fem sager.

Det følgende indeholder en kort oversigt over reglerne for behandlingen af indberetninger om tilladte magtanvendelser. For så vidt angår de ikke tilladte magtanvendelser som ombudsmanden ikke har modtaget nogen af i forbindelse med inspektionen den 25. oktober 2011, er der anført nogle få bemærkninger om retsgrundlaget. Se pkt. 15.3 nedenfor. Endvidere er der nogle bemærkninger om nogle udvalgte sager om ”ikke tilladt magtanvendelse”. Sagerne modtog ombudsmanden som nævnt i maj 2011.

Registrering i skema og protokollering

Som det fremgår ovenfor, skal forstanderen efter § 41, stk. 1, i bekendtgørelsen, bl.a. inden for en tidsfrist på 24 timer efter magtanvendelsen registrere en række nærmere angivne oplysninger på et særligt indberetningsskema.

Efter bekendtgørelsens § 41, stk. 3, skal skemaet forefindes i en dertil særlig beregnet protokol.

Den unges bemærkninger

Efter § 41, stk. 2, skal den unge der har været involveret i episoden, gøres bekendt med skematilførslen og have lejlighed til at ledsage denne med sin egen redegørelse for episoden.

Indberetninger til opholdskommune og regionen

Efter § 41, stk. 4, skal tilbuddets leder eller dennes stedfortræder efter en konkret episode med magtanvendelse straks sende kopi af indberetningsskemaet til opholdskommunen.

Efter § 41, stk. 5, skal tilbuddets leder eller dennes stedfortræder ved månedens udgang sammen med sine kommentarer indsende kopi af indberetningsskemaerne til regionsrådet, jf. servicelovens § 123, stk. 4.

Regionens gennemgang

Efter § 41, stk. 5, skal tilbuddets leder som nævnt ved månedens udgang sende sagerne til regionsrådet. Regionsrådet skal gennemgå skemaerne. Regionsrådet skal endvidere orientere opholdskommunen om indberetningen.

15.3. Ikke tilladte magtanvendelser (reglerne)

Som nævnt ovenfor har jeg besluttet mig for – ud over at gennemgå retsgrundlaget – også at komme med bemærkninger til nogle udvalgte sager om ”ikke tilladt magtanvendelse”.

Som nævnt i pkt. 1 besøgte Folketingets Ombudsmand i maj 2011 Sølager på baggrund af bekendtgørelsen af den valgfri protokol af 18. december 2002 til FN-konventionen mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (bekendtgørelse nr. 38 af 27. oktober 2009), jf. ombudsmandsloven, som ændret ved lov nr. 502 af 12. juni 2009.

I brev af 24. maj 2011 hertil sendte Region Hovedstaden 26 indberetninger fra Sølagers afdelinger om ikke tilladt magtanvendelser i perioden fra 2009 til den 31. marts 2011. Jeg har ikke foretaget en egentlig gennemgang af disse sager, men orienteret mig i nogle af sagerne. Jeg har navnlig orienteret mig i regionens tilbagemeldinger til Sølager inden for en række nærmere temaer – dørlåsning (om dagen), afklædning i forbindelse med undersøgelse og en enkelt sag om en medarbejderreaktion i form af et skub til en ung. Jeg henviser til pkt. 15.5 nedenfor. Først nedenfor følger en oversigt over reglerne om registrering og indberetning i disse sager.

§ 43 i bekendtgørelsen indeholder bestemmelser om registrering og indberetning af ikke tilladt magtanvendelse. Følgende fremgår af bestemmelsen i § 43:

”§ 43. Overtrædelse af reglerne i kapitel 1-4 skal, jf. stk. 2, registreres og indberettes til (...) det regionsråd, der fører tilsyn med det pågældende tilbud, jf. lovens § (...) § 5, stk. 7.

Stk. 2. Den implicerede medarbejder skal i de tilfælde, der er nævnt i stk. 1, senest dagen efter episoden afgive skriftlig indberetning derom til tilbuddets leder, der sammen med sine kommentarer samt forklaringer fra personer, der har overværet episoden, inden 3 dage videresender indberetningen til kommunalbestyrelsen eller regionsrådet. Indberetningen skal indeholde følgende oplysninger:

- 1) de særlige forhold, der har begrundet indgrebet,
- 2) tidspunktet for den handling, der har givet anledning til indgrebet,
- 3) tidspunktet for indgrebet,
- 4) indgrebets varighed,
- 5) beskrivelse af indgrebets art,
- 6) beskrivelse af indgrebets formål,
- 7) hvem der foretog indgrebet,
- 8) barnets eller den unges tilstand i den tid, indgrebet fandt sted, og
- 9) barnets eller den unges navn og alder.

Stk. 3. Barnet eller den unge, der har været involveret i episoden, der udløste magtanvendelsen, skal gøres bekendt med indberetningen og have lejlighed til at ledsage denne med sin egen redegørelse for episoden.

Stk. 4. Hvis der er begrundet mistanke om en strafbar handling, der er undergivet offentlig påtale, skal tilbuddets leder eller dennes stedfortræder straks sende indberetning herom til kommunalbestyrelsen eller regionsrådet, der skal tage kontakt til politiet.

Stk. 5. En anden medarbejder, som har overværet episoden, og som ikke dagen efter er bedt om oplysninger til indberetningen, har pligt til at meddele sin forklaring til tilbuddets leder.

Stk. 6. En anden medarbejder, der i øvrigt får begrundet viden om episoden, har ligeledes pligt til at meddele tilbuddets leder om denne viden.

Stk. 7. Tilbuddets leder skal samtidig med sin indberetning til kommunalbestyrelsen eller regionsrådet, der fører tilsyn med tilbuddet, give kopi af denne til den implicerede medarbejder og skal orientere forældremyndighedens indehaver og opholdskommunen om indberetningen.

Stk. 8. En medarbejder, der tjenstligt indberettes for en tjenesteforseelse eller et strafbart forhold, skal have udleveret en fremstilling af sagens faktiske omstændigheder og have adgang til at afgive en skriftlig udtalelse om fremstillingen.

Medarbejderen skal samtidig gøres bekendt med ikke at have pligt til at udtale sig om fremstillingen.

Stk. 9. Hvis den implicerede medarbejder er tilbuddets leder, skal der sendes indberetning direkte til kommunalbestyrelsen eller regionsrådet, der fører tilsyn med tilbuddet. Den medarbejder, der er tilbudslederens stedfortræder, giver i det tilfælde tilbuddets leder genpart af sin indberetning. Kommunalbestyrelsen og regionsrådet skal i så fald sørge for, at forældemyndighedens indehaver og opholdskommunen får orientering om indberetningen.

Stk. 10. Kommunalbestyrelsen eller regionsrådet skal træffe afgørelse om de driftsmæssige konsekvenser af indberetningssagen inden 6 uger efter at indberetningssagen er modtaget.

Som det fremgår, skal der også ske registrering og indberetning i disse sager, og den unge skal have lejlighed til at komme med bemærkninger. Endvidere er der som noget særligt for ikke tilladte magtanvendelser mulighed for tjenstlig indberetning.

15.4. Rapportgennemgang – lovlig magtanvendelse. Sager om fastholdelse mv.

Som nævnt i pkt. 1 anmodede ombudsmanden under inspektionen i et brev af 25. oktober 2011 om et antal sager vedrørende magtanvendelse til gennemgang. Det blev i brevet bemærket at Folketingets Ombudsmand – i forbindelse med et besøg inden for rammerne af OPCAT i maj 2011 – i brev af 24. maj 2011 havde modtaget 26 sager om magtanvendelser i perioden fra 2009 til den 31. marts 2011.

Under besøget af Folketingets Ombudsmand i maj 2011 blev det aftalt at regionen skulle sende kopi af ulovlige magtanvendelser. I brevet af 24. maj 2011 sendte regionen 26 sager om ikke tilladte magtanvendelser i perioden fra 2009 til den 31. marts 2011.

Under inspektionen den 25. oktober 2011 modtog ombudsmanden 11 sager om magtanvendelse. Fem af sagerne handler om undersøgelse af den unges stue efter § 123 a i serviceloven. Jeg henviser til pkt. 9 ovenfor om emnet. De øvrige sager handler om tilladte magtanvendelser i form af fastholdelse mv. efter § 123 i serviceloven.

Ombudsmandens omtalte anmodning af 25. oktober 2011 havde følgende indhold:

”Jeg anmoder om at låne det skriftlige materiale i sager om magtanvendelse fra før den 19. september 2011 (tidspunktet for varslingen af inspektionen), dog maksimalt 10 sager (de seneste sager).

Folketingets Ombudsmand har i brev af 24. maj 2011 modtaget 26 sager om ikke tilladte magtanvendelser i perioden fra 2009 til den 31. marts 2011.”

Anmodningen af 25. oktober 2011 skulle forstås sådan at ombudsmanden bad om sager om magtanvendelse vedrørende perioden fra den 31. marts 2011 til den 19. september 2011 (tidspunktet for varslingen af inspektionen). Anmodningen skulle endvidere forstås sådan at den sigtede til både sager om tilladte magtanvendelser og ikke tilladte magtanvendelser.

Som nævnt fremgår det af materiale som ombudsmanden modtog i forbindelse med inspektionen, at der i 2011 (indtil den 30. september 2011) var 88 magtanvendelser over for 74 unge. Heraf var 71 tilladte magtanvendelser og 17 var ikke tilladte magtanvendelser. De 88 episoder i 2011 var i 34 tilfælde magtanvendelse i form af at fastholde og/eller føre.

Som nævnt forstår jeg at Sølager i forbindelse med Folketingets Ombudsmands besøg i maj 2011 har oplyst at der i 1. kvartal af 2011 (fra den 1. januar 2011 til den 31. marts 2011) var 14 ulovlige magtanvendelser, jf. ovenfor om 17 ikke tilladte magtanvendelser i 2011 (indtil den 30. september 2011). Således må der efter den 31. marts 2011 og frem til den 30. september 2011 have været tre tilfælde af ikke tilladte magtanvendelser.

De seks sager som ombudsmanden modtog, handler om magtanvendelse i form af fastholdelse mv. Det fremgår således at der er tale om tilladte magtanvendelser i de seks nævnte sager.

Jeg henviser til det ovennævnte materiale om at der i 2011 (indtil den 30. september 2011) var 17 ikke tilladte magtanvendelser. Ud fra de sager som blev modtaget under inspektionen, er jeg umiddelbart gået ud fra at der i perioden fra den 31. marts 2011 til den 19. september 2011 kun var tilladte magtanvendelser. Jeg henviser til at ombudsmanden som nævnt modtog seks sager der alle handlede om sådanne tilladte magtanvendelser, og at ombudsmandens anmodning af 25. oktober 2011 vedrører både sager om tilladte magtanvendelser og ikke tilladte magtanvendelser.

For en ordens skyld beder jeg dog på baggrund af det ovennævnte Sølager om at oplyse om det er rigtigt forstået at der ikke var sager om ikke tilladt magtanvendelse i perioden fra den 31. marts 2011 til den 19. september 2011.

Jeg henviser også til at der efter det oplyste må have været tre sager om ikke tilladt magtanvendelser i perioden efter 1. kvartal af 2011, det vil sige efter den 31. marts 2011, og disse kunne være episoder omfattet af ombudsmandens anmodning der, som nævnt, omfatter alle sager fra den 31. marts 2011 til den 19. september 2011, dog kun de seneste 10 sager. Hvis der er sådanne sager om ikke tilladte magtanvendelser i perioden fra den 31. marts 2011 til den 19. september 2011, beder jeg om at modtage kopi af disse.

De seks sager som ombudsmanden modtog om indberetning om magtanvendelse i form af fastholdelse mv., vedrører en episode den 2. juni 2011 på Villaen, to episoder vedrørende den samme unge (kl. 9.30 og 12.59) den 15. juni 2011 på Spidsen, to episoder den 3. august 2011 vedrørende den samme unge (kl. 20.15 og 20.25) og en episode den 14. september 2011 på Nøddebakken. Således vedrører de seks sager fire unge.

Det fremgår af afkrydsningerne i de seks skemaer om typen af magtanvendelse at der er tale om "Fastholdelse og føren, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1 (adfærd)".

Efter bestemmelsen i bekendtgørelsens § 2, stk. 1, kan der ske fysisk magtanvendelse i form af at barnet eller den unge fastholdes eller føres til et andet opholdsrum.

Det kan efter § 2, stk. 1, nr.1, ske hvis barnet eller den unge udviser en sådan adfærd at "fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarlig".

Efter bestemmelsen i § 2, stk. 1, nr. 2, kan der desuden anvendes den nævnte form for magt hvis barnet eller den unge derved "forhindres i at skade sig selv eller andre".

I en sag om en magtanvendelse den 3. august 2011 kl. 20.15 på Buen fremgår det af felt 10 om hvilke forhold der begrundede magtanvendelsen, at den unge er så udadreagerende at [han] "er til fare for sig selv og personalet". I skemaet er der øverst krydset af at der var tale om fastholdelse og føren efter bekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1 (adfærd). Af bestemmelsen i § 2, stk. 1, nr. 1, fremgår det som netop nævnt at

der kan anvendes magt efter denne bestemmelse hvis den unge udviser en sådan adfærd at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarlig.

Efter bekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 2, kan der anvendes magt hvis barnet eller den unge derved "forhindres i at skade sig selv eller andre" og på baggrund af det som jeg har gengivet fra felt 10 om at den unge var til "fare for sig selv og personalet", beder jeg om bemærkninger til valget af hjemmel – mellem nr. 1 og nr. 2 i § 2, stk. 1 – i ovennævnte sag om episoden den 3. august 2011. Se også mit tilsvarende spørgsmål nedenfor i en anden sag om en hændelse den 3. august 2011 på Buen.

Jeg har ved min gennemgang af de seks sager som jeg har undersøgt i denne rapport, ikke vurderet om anvendelsen af magt mv. i nogle af sagerne har været berettiget eller ej. Jeg har koncentreret mig om hvorvidt proceduren efter de gældende regler er fulgt. Endvidere har jeg stillet spørgsmål til valg af hjemmelsgrundlag.

Skema

Som det fremgår ovenfor under pkt. 15.2.1, skal forstanderen efter § 41, stk. 1, i bekendtgørelsen, inden for en tidsfrist på 24 timer efter magtanvendelsen registrerer en række nærmere bestemte angivne oplysninger i et særligt indberetningskema.

I de fem sager som ombudsmanden har modtaget, er der brugt skema 1 som er udarbejdet af Region Hovedstaden.

Det er trykt på skemaet at det skal udfyldes inden for 24 timer og indsendes (til regionen). Skemaerne indeholder – i overensstemmelse med den ovennævnte bestemmelse i § 41, stk. 1, nr. 1-5) følgende:

- et felt (nr. 2) til angivelse af navn og alder (cpr-nummer)
- et felt (nr. 6) til angivelse af tidspunktet for indgrebet (magtanvendelsen) og i samme felt til angivelse af indgrebets varighed
- et felt (nr. 9) til angivelse af magtanvendelsens art og
- et felt (nr. 10) til angivelse af en begrundelse for indgrebet

Disse felter er – i overensstemmelse med kravet i bekendtgørelsens § 41, stk. 1, nr. 1-5 – udfyldt i de sager som jeg har gennemgået.

Skemaet indeholder også mulighed for afkrydsning om typen af magtanvendelse.

Følgende kan angives:

- ikke tilladt magtanvendelse
- ikke tilladt undersøgelse af opholdsrum eller person
- fastholdelse og føren, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1 (adfærd)
- fastholdelse og føren, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 2 (skade)
- nødværge, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 3, jf. straffelovens § 13
- nødret, jf. straffelovens § 14
- aflåsning af ikke sikrede afdeling, jf. § 4, stk. 2.

I seks sager er der foretaget afkrydsning i rubrikken vedrørende "fastholdelse og føren, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1 (adfærd)".

I en sag om magtanvendelse der er indberettet efter § 2, stk. 1, nr. 1 (adfærd) den 15. juni 2011 på Spidsen, fremgår det at den unge sagde forskellige "grimme ord", og at den unge begyndte at gå hen imod en anden ung. Det fremgår endvidere at medarbejderen "afskærmer" den unge "ved at holde ham rundt om livet" hvor den unge "ikke rigtig gør modstand", men kun råber "grimme ord".

I en anden sag om en indberetning fra Sølager vedrørende magtanvendelse efter § 2, stk. 1, nr. 1 (adfærd) den 2. juni 2011 på Villaen fremgår det bl.a. af skemaet at en ung stiller sig for enden af en sofa i et fællesrum hvor der ligger en anden ung og ser tv. Den første unge beder den anden unge på sofaen om at flytte sig. Den første unge bliver stående og kigger på den anden der bliver siddende, mens de udveksler nogle ord på arabisk. Endvidere fremgår det at den første unge efter ordudvekslingerne bliver ophidset og kommer med nærmere angivne skældsord og siger bl.a. "du kan bare vente dig (...) jeg skal nok få fat i dig". En medarbejder stillede sig foran den første unge og siger "kom" og "dirigerer ham" til værelset. Den unge fulgte med og kommer fortsat med tilråb til den anden unge. Den første unge der dirigeres væk, stopper ved køkkenet og går igen over mod stuen (og sofaen hvor den anden unge er) og medarbejderen "lægger hænderne blødt på brystet" af den unge og "viser ham vej mod værelset". Den unge fulgte med. Regionen finder med sin tilbagemelding i brev af 27. juli 2011 at regionen ud fra det beskrevne, herunder at "medarbejderen lagde hænderne blødt på brystet af [den unge]", at der er tale om pædagogisk guidning og ikke en egentlig magtanvendelse fordi den unge fulgte frivilligt med.

Af Servicestyrelsens hjemmeside (december 2011) fremgår følgende:

”Fysisk guidning betragtes ikke som fysisk magtanvendelse.

Ved fysisk guidning forstås, at man ved fysisk kontakt med barnet eller den unge angiver, fx. ved at lægge en hånd på skulderen, at barnet eller den unge fx skal følge med eller standse.

Der er kun tale om fysisk guidning, så længe barnet eller den unge ikke gør fysisk modstand mod fx at blive ført et andet sted hen, dvs. barnet eller den unge følger med uden modstand.

Gør barnet eller den unge fysisk modstand mod den fysiske kontakt og/eller det, den voksne ønsker, at barnet eller den unge skal gøre, skal den fysiske kontakt øjeblikkeligt ophøre, idet fysisk kontakt herefter vil være at betragte som fysisk magtanvendelse.”

Selv om en sådan guidning – pædagogisk og/eller fysisk – ikke efter Servicestyrelsens opfattelse skal anses som magtanvendelse, peger jeg på at lignende forløb også må kunne ses sådan at det ikke altid vil være nødvendigt at have fysisk kontakt (i form af at lægge begge hænder på den unges bryst sådan som det skete i den ovennævnte konkrete sag). Det gælder i hvert fald hvis det er klart at den unge uden at gøre modstand frivilligt følger med og lader sig mundtligt ”dirigere” fra et sted hvor der er opstået en situation, til et andet sted (f.eks. som i sagen fra fællesrummet til den unges opholdsrum). Som nævnt har jeg noteret mig regionens vurdering af sagen, og jeg har ikke grundlag for at foretage mig mere i sagen.

I en sag (om to episoder kl. 20.15 og 20.25) den 3. august 2011 på Buen fremgår det af indberetningen om magtanvendelsen kl. 20.15 af felt 7 om optakten bl.a. at personalet aftaler at ”det er nu vi skal sanktionere” den unge ”for at genskabe roen i huset”. Det fremgår endvidere af felt 10 om hvilke forhold der begrundede magtanvendelsen at den unge er ”så udadreagerende at [han] er til fare for sig selv og personalet”. Herudover fremgår det bl.a. af skemaet om episoden at den unge opfordres til at følge med personalet efter en situation hvor det ”flyder med vand på gangen” hvor den unge sammen en anden ung havde opholdt sig. Endvidere fremgår det at den unge er meget højroset og siger forskellige nærmere angivne ”grimme ting”. Det fremgår også at den unge skubbede en medarbejder i brystet og rev sig løs fra en anden medarbejders greb. Det fremgår af skemaets felt 4 at magtanvendelsen fandt sted på et nærmere angivet værelse, og at der var flere unge til stede.

Af indberetningen vedrørende episoden samme dag over for den samme unge kl. 20.25 fremgår det af felt 11 om magtanvendelsens formål bl.a. at den unge "ikke skal gøre skade på hverken sig selv eller personalet", og at den unge blev skærmet fra fællesrummet.

Sagen er for så vidt angår begge episoder den 3. august 2011 ifølge skemaerne indberettet som en sag om magtanvendelse efter bekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1 (adfærd).

Efter bekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1, kan der ske magtanvendelse i form af fastholdelse mv. hvis den unge udviser en sådan adfærd at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarlig. Efter bekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 2, kan der (som nævnt) ske magtanvendelse i form af fastholdelse mv. hvis den unge derved forhindres i at skade sig selv eller andre.

At det efter skemaets oplysninger blev sagt af personalet at det er "nu vi skal sanktionere" den unge "for at genskabe roen i huset", mener jeg er uheldigt. Det gælder også selv om – som det formentlig var tilfældet – at de unge ikke hørte dette udsagn. Forløbet giver mig anledning til for en ordens skyld at bemærke at der efter bekendtgørelsens § 2, stk. 1, kun kan ske magtanvendelse hvis ophold i fællesskabet er uforsvarlig (nr. 1) eller for at forhindre skade på den unge selv eller andre (nr. 2).

Der kan således, som Sølager må være bekendt med, ikke ske magtanvendelse som straf/sanktion for en ungs handling. Jeg mener at Sølagers ledelse burde have reageret over for dette i forbindelse med gennemgangen af indberetningen, og noget sådant fremgår ikke udtrykkeligt af skemaets felt hertil. I alle tilfælde går jeg ud fra at der var tale om magtanvendelse med de formål der er angivet i bekendtgørelsens § 2, stk. 1. Jeg henviser til mit spørgsmål nedenfor om hjemmelsgrundlaget i den konkrete sag.

At der skete magtanvendelse for at "genskabe roen i huset", forstår jeg umiddelbart som en henvisning til at der skete magtanvendelse da fortsat ophold i fællesrummet ville være uforsvarlig på grund af den unges adfærd, jf. herved bekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1. På baggrund af det oplyste i skemaet om at det fremgår at begrundelsen for brug af magt var at den unge var til fare for sig selv og personalet, der peger på at situationen var omfattet af § 2, stk. 1, nr. 2, beder jeg om oplysninger om baggrunden for valget af hjemmel i sagen.

I forhold til en magtanvendelse den 15. juni 2011 på Spidsen henviser jeg – til eventuel sammenligning – til den ovennævnte episode den 2. juni 2011 på Villaen. Efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 1, kan der ske fysisk magtanvendelse i form af at fastholde eller føre den unge til et andet opholdsrum. Efter § 2, stk. 2, skal magtanvendelsen afpasses efter forholdene i den enkelte situation og må ikke gå ud over det strengt nødvendige.

Jeg har som nævnt ikke vurderet om den konkrete anvendelse af magt mv. i denne sag (og de øvrige sager) har været berettiget. Jeg har koncentreret mig om hvorvidt proceduren efter de gældende regler er fulgt.

Imidlertid har jeg efter en gennemgang af sagen den 15. juni 2011 fundet grundlag for på baggrund af mindsteindgrebsprincippet og proportionalitetsprincippet i bekendtgørelsens § 2 at bede om oplysninger om hvorvidt det vurderes at det i sagen den 15. juni 2011 på Spidsen ville have været tilstrækkeligt hvis medarbejderen f.eks. blot havde lagt hænderne (blødt) på den unge og/eller mundtligt forsøgt at dirigere denne væk (se til illustration sagen den 2. juni 2011 på Villaen), frem for at "holde rundt om livet" på den unge. Jeg har i den forbindelse ladet det indgå at det tilsyneladende ikke er vurderet at den unge skulle forhindres i at skade andre (der er ikke henvist til § 2, stk. 1, nr. 2), og at den unge efter det oplyste ikke gjorde modstand.

I en sag om magtanvendelse den 15. juni 2011 på Spidsen fremgår det bl.a. af skemaet at to medarbejdere og to unge havde en samtale om ubeskyttet sex og mulig straf for smitte for personer der har HIV. Den ene unge spurgte en medarbejder om det var det samme der gælder for piger og drenge i den forbindelse. Hertil svarede medarbejderen at "det var der ikke forskel på, og med en ironisk undertone sagde [medarbejderen] at [han/hun] da håbede at det var en pige for den [unges] vedkommende". Den unge blev efter det oplyste meget ophidset i forhold til medarbejderen. Endvidere fremgår det af skemaet at der opstår noget tumult i forbindelse med den efterfølgende magtanvendelse, at to medarbejdere – uden at det nærmere er beskrevet hvordan – umiddelbart sidder med den unge i en sofa og prøver at få den unge "til at slappe af". I den forbindelse fremgår det endvidere at den unge siger til medarbejderen at den pågældende "skal passe på [den unges] mave", hvortil medarbejderen ifølge skemaets oplysninger svarer at [den pågældende medarbejder] er "lidt ligeglad med [den unges] mave nu".

Af skemaets felt 17 til afdelingslederens bemærkninger fremgår det om episoden den 15. juni 2011 på Spidsen af en påtegning den 20. juni 2011 at afdelingslederen talte

med den unge og medarbejderen om "retorikken i forhold til magtanvendelsen" og de aftalte at begge skal være "opmærksomme på kommunikationen fremover". Felt 18 til forstanderens bemærkninger er – ud over angivelse af dato, stempel og underskrift – ikke udfyldt i denne sag.

Af magtanvendelsesbekendtgørelsens § 1, stk. 2, sidste punktum, fremgår det at "Ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling" ikke er tilladt.

Folketingets Ombudsmand har i forbindelse med inspektioner af institutioner i kriminalforsorgen inddraget spørgsmålet om personalets tone over for de indsatte. Således indgik spørgsmålet om personalets tone over for de indsatte (som er voksne) f.eks. i rapporten om inspektion af Arresthuset i Aalborg den 16. marts 2011. Talsmanden for de indsatte havde over for ombudsmanden bl.a. oplyst at personalets tone ind imellem kan være lidt "hård". Sagen i Arresthuset i Aalborg handlede om racistiske udtalelser. Arresthuset var enig med ombudsmanden i at en episode med visse nærmere beskrevne udtalelser – hvis den var forløbet som den indsatte beskrev den – er uacceptabel. Der blev i rapporten henvist til at Folketingets Ombudsmand er National Forebyggelsesmekanisme efter at ombudsmanden blev tildelt opgaven i forbindelse med Danmarks ratifikation af tillægsprotokollen til FN's torturkonvention der omfatter grusom, umenneskelig og nedværdigende behandling, jf. herved også artikel 3 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK). Herefter pegede ombudsmanden på at ombudsmanden tidligere i den sammenhæng havde udtalt følgende:

"Personalet der står for (...) bevogtningen, har pligt til at vise de indsatte respekt både i sprog og handling. Den frihedsberøvede skal tiltales og omtales uden at der er tale om overfusning, men må samtidig affinde sig med at tonen beroende på situationen kan være kontant, bydende og grovere end almindelig høflighed tilsiger."

Spørgsmålet om personalets tone over for indsatte i kriminalforsorgens institutioner er også indgået i andre sammenhænge end den ovenfor beskrevne med angiveligt racistiske udtalelser. Endvidere følger det af god forvaltningsskik at offentligt personale skal optræde venligt og hensynsfuldt over for borgerne (s. 633 f i Forvaltningsret, 2. udgave, 2002 af Jens Olsen mfl.).

Jeg henviser til det som jeg har gengivet ovenfor fra inspektionen af Arresthuset i Aalborg, selv om der naturligvis kan være nogle forskelle mellem kriminalforsorgens institutioner for voksne og sikrede institutioner for børn og unge.

Imidlertid henviser jeg til dette for at fremhæve betydningen af en ordentlig tone fra personalet over for de unge på sikrede institutioner.

Jeg har ikke grundlag for at sige at medarbejderens bemærkninger i sagen om episoden den 15. juni 2011 på Spidsen om brugen af en "ironisk undertone" og udsagn om at være "ligeglad" er i strid med de nævnte regler i bekendtgørelsens § 1, stk. 2, og EMRK artikel 3.

Imidlertid er jeg – på baggrund af det ovennævnte om god forvaltningsskik – enig i bemærkningerne fra afdelingslederen i skemaet om "retorikken" i forhold til magtændelsen, og at man skal være opmærksom på "kommunikationen".

Jeg går ud fra at ledelsen/forstanderen på Sølager som ikke – ud over dato, stempel og underskrift – har anført bemærkninger til sagen fra den 15. juni 2011, er enig i at det ville have været mest rigtigt ved gennemgang af skemaet at reagere i forhold til brugen af "ironisk undertone" mv. i den konkrete sag.

Bemærkninger

Skemaet indeholder i felterne 13, 16, 17 og 18 plads til henholdsvis "eventuelt andre tilstedeværende personers bemærkninger", "medarbejderens (eventuelle) bemærkninger", "afdelingslederens (eventuelle) bemærkninger" og "forstanderens bemærkninger".

I to af de fem sager er felt 13 til andre tilstedeværende personers bemærkninger ikke udfyldt, heller ikke med en kort oplysning om f.eks. at der ikke var andre personer til stede (som har ønsket at komme med bemærkninger).

Jeg anbefaler som i forhold til lignende felter, f.eks. felt 12 om den unges redegørelse for episoden, at der gøres et kort notat om at eventuelt andre relevante personer ikke har haft bemærkninger til sagen (hvis det forholder sig sådan).

I tre sager er der i felt 13 indført bemærkning fra en eller flere personer der var til stede ved episoden. I to af disse sager (om episoder den 15. juni 2011 på Spidsen og en anden episode samme dag på Spidsen) kan jeg ud fra den håndskrevne underskrift ikke se hvilken person der har skrevet under. Det er således i disse sager ikke muligt, heller ikke ud fra skemaets oplysninger i øvrigt, at fastlægge hvilke medarbejdere der

har overværet episoden. I en sag fremgår det med "skrivemaskineskrift" hvilke personer der overværede episoden (og underskriften kan i øvrigt læses).

I felt 19 oplyses hvilke(n) medarbejde(r) der foretog magtanvendelsen.

Jeg beder Sølager om fremover at sørge for at det på en læselig måde skrives i skemaerne (felt 13) hvilke personer (ud over den eller de medarbejdere der foretog magtanvendelsen, jf. felt 19) der overværer en episode og som er kommet med bemærkninger i skemaet. Det kan f.eks. få betydning i forhold til sagsbehandlingen og ledelsens mulighed for at oplyse en sag yderligere hvis der måtte være behov for det.

Jeg har noteret mig tilsvarende i forhold til felterne 17 og 18 med henholdsvis afdelingslederens eventuelle bemærkninger og forstanderens bemærkninger til sagen. I disse tilfælde er der naturligvis ikke, som ovenfor, usikkerhed om hvem der har indført bemærkningerne, men for en ordens skyld foreslår jeg at det – ud over en underskrift – indføres i felterne med navns nævnelse hvem der har tilføjet bemærkninger (eller hvem der (udtrykkeligt) ikke har haft bemærkninger til sagen)).

Skemaet indeholder også mulighed for at angive en række andre oplysninger om (felt 1) institutionen/afdelingen, (felt 3) om underretning af forældremyndighedsindehavere, (felt 5) om hvornår den handling der gav anledning til magtanvendelsen, foregik, (felt 7) om optakten til episoden, (felt 8) om hvilken indsats der blev forsøgt før magtanvendelsen, (felt 11) om magtanvendelsens formål, (felt 12) om den unges redegørelse for episoden, (felt 13) om eventuelle andre tilstedeværendes beskrivelse af episoden og (felt 14) om den unges tilstand under magtanvendelsen.

I en sag om en magtanvendelse den 2. juni 2011 på Villaen er felterne 10, 11 og (som nævnt ovenfor) felt 12 og 13 ikke udfyldt. I en sag om magtanvendelse den 14. september 2011 på Nøddebakken er felt 16 (reelt) ikke udfyldt. I en sag om magtanvendelse den 3. august 2011 på Buen er felt 13 ikke udfyldt.

Felt 13 giver som nævnt plads til at udfylde oplysninger om eventuelle andre tilstedeværendes beskrivelse af episoden, og felt 16 giver plads til oplysninger om medarbejderens eventuelle yderligere bemærkninger til sagen.

Jeg henviser til det som jeg har anført ovenfor om at tilføje en kort bemærkning herom når de pågældende personer ikke har haft bemærkninger til en sag.

Skemaet indeholder ikke mulighed for at angive om forstanderen efter § 41, stk. 1, i bekendtgørelsen har registreret en episode inden for 24 timer efter magtanvendelsen.

Jeg går ud fra at der normalt sker registrering inden 24 timer.

Den unges bemærkninger

Efter § 41, stk. 2, skal den unge der har været involveret i episoden, gøres bekendt med skematilførslen og have lejlighed til at ledsage denne med sin egen redegørelse for episoden. Skemaerne indeholder i overensstemmelse hermed et felt (nr. 12) til angivelse af den unges redegørelse for episoden.

Feltet er udfyldt i fire af de sager som ombudsmanden har modtaget. I en sag om en magtanvendelse den 2. juni 2011 på Villaen er feltet ikke udfyldt – heller ikke med udtrykkelig oplysning om at den unge eventuelt ikke havde bemærkninger. I en anden sag om en magtanvendelse den 15. juni 2011 på Spidsen er det angivet at den unge efter magtanvendelsen talte med afdelingslederen og medarbejdere, og at den unge ikke ønskede at kommentere magtanvendelsen på skrift.

I en sag om magtanvendelse den 3. august 2011 på Buen har den unge udarbejdet en særskilt redegørelse om hans oplevelse af forløbet, og der er henvist til dette i skemaets felt 12.

I de tre øvrige sager er felt 12 udfyldt. Den unge er kommet med bemærkninger i en af de tre sager i en særskilt (vedlagt) redegørelse, som det er henvist til i felt 12.

Jeg går ud fra at den unge i den ovennævnte sag om magtanvendelse den 2. juni 2011 ikke havde bemærkninger til episoden, og at Sølager normalt eller fremover (jf. tilsvarende ovenfor) udfylder felt 12 med – som det f.eks. skete i sagen om en magtanvendelse den 15. juni 2011 på Spidsen – en kortfattet oplysning om at den unge "ingen bemærkninger" havde eller lignende.

Protokollering og indberetninger til opholdskommune og regionen

Efter bekendtgørelsens § 41, stk. 3, skal skemaet forefindes i en dertil særlig beregnet protokol.

Jeg går ud fra at skemaerne findes i en protokol i overensstemmelse med kravet i bekendtgørelsens § 41, stk. 3. Jeg kan dog ikke tydeligt se at der er en nummerering af sagerne eller andet der viser at man bruger en protokol.

Efter § 41, stk. 4, skal tilbuddets leder eller dennes stedfortræder efter en konkret episode med magtanvendelse straks sende kopi af indberetningsskemaet til opholdskommunen. Skemaerne indeholder en mulighed for at krydse af i en rubrik ud for en tekst om "Kopi sendt til opholdskommunen, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 41, stk. 4 (tilladte magtanvendelser)". Endvidere er der en tilsvarende rubrik for så vidt angår ikke tilladte magtanvendelser, jf. § 41, stk. 7.

I fire af sagerne er ovennævnte rubrik om underretning af opholdskommunen afkrydset. I en sag om en magtanvendelse den 3. august 2011 på Buen er der ikke sket afkrydsning.

Jeg går ud fra at der normalt sker underretning til opholdskommunen, og jeg foretager mig ikke mere vedrørende den ene sag om magtanvendelse den 3. august 2011 hvor der ikke er sket afkrydsning om underretning til den unges opholdskommune.

Jeg er opmærksom på at det eventuelt kan skyldes at den pågældende ikke er tilknyttet en dansk opholdskommune. I forlængelse heraf går jeg ud fra at der (f.eks. i felt 17 med afdelingslederens eventuelle bemærkninger til sagen) i tilfælde hvor den unge ikke er tilknyttet en dansk opholdskommune, kan gøres et kort notat herom.

Efter § 41, stk. 5, skal tilbuddets leder eller dennes stedfortræder ved månedens udgang sammen med sine kommentarer indsende kopi af indberetningsskemaerne til regionsrådet, jf. servicelovens § 123, stk. 4.

Forstanderens bemærkninger til sagen og vurdering af typen af magt

Skemaet indeholder et felt 18 til angivelse af forstanderens bemærkninger til sagen med angivelse af dato og underskrift. Det fremgår at det i forstanderens bemærkninger indgår om magtanvendelsen vurderes at være tilladt eller ikke tilladt.

I fire af de fem sager som jeg har gennemgået, er der ud over dato, stempel og underskrift ikke anført noget i felt 18. Der er f.eks. heller ikke indføjjet en kort bemærkning om at sagen ikke har givet forstanderen anledning til bemærkninger, og at for-

standeren er enig i angivelsen af typen af magtanvendelsen (tilladt/ikke tilladt) sådan som det er beskrevet i skemaet at feltet kan bruges.

I en af de fire sager i felt 18 er indført en bemærkning om at den unges ”mor [har] fået kopi”.

Jeg går ud fra at en sådan bemærkning om kopi til forælder normalt indgår i felt 3 om underretning til forældremyndighedsindehaveren. Jeg går endvidere ud fra at forstanderen ikke har haft bemærkninger til sagen i de tre sager og den ovennævnte sag (det vil sige fire sager) hvor der kun er anført dato, stempel og underskrift. Endvidere går jeg ud fra at forstanderen i sagerne har været enig i den kategorisering af sagerne som ”tilladt magtanvendelse” der fremgår af afkrydsningen øverst på skemaerne.

I en sag om en episode den 14. september 2011 på Nøddebakken har forstanderen tilføjet bemærkninger til sagen. Den unge havde bl.a. oplyst i felt 12 at det efter den unges opfattelse ”ikke var nødvendigt at tage sådan fat i [hans] håndled”. Medarbejderen vred ifølge den unge hans dårlige hånd om selv om den unge gik med. Den unge har oplyst at han fortalte (til medarbejderen) at det var hans dårlige hånd medarbejderen tog fat i. Forstanderen har i felt 18 om forstanderens bemærkninger til sagen anført at den unge ”beskriver at hans dårlige hånd bliver vredet om og han skriver at han havde sagt at det var hans dårlige hånd”. Herefter anføres det at det ”kan ikke afvises at det er sket i tumulten”.

Det står mig uklart hvorledes forstanderen har vurderet dette punkt i sagen – det vil sige om der ville være noget at bebrejde medarbejderen hvis den unges hånd af medarbejderen var blevet vredet om efter at den unge havde sagt at det var hans dårlige hånd, eller om medarbejderens håndtering af forløbet samlet set ikke har givet forstanderen anledning til bemærkninger. På baggrund af det ovennævnte beder jeg Sølager om en udtalelse om sagen.

Regionens gennemgang

Efter § 41, stk. 5, skal tilbuddets leder som nævnt ved månedens udgang sende sagerne til regionsrådet. Regionsrådet skal gennemgå skemaerne. Regionsrådet skal endvidere orientere opholdskommunen om indberetningen.

Med fire af de sager om magtanvendelse efter § 123 i serviceloven (skema 1) er der vedlagt en skriftlig stillingtagen fra regionen om episoden. I en sag om en magtanven-

delse den 14. september 2011 på Nøddebakken foreligger der ikke en sådan skriftlig stillingtagen til sagen fra regionen.

Jeg beder om at modtage kopi af regionens skriftlige stillingtagen til sagen om magtanvendelse den 14. september 2011 på Nøddebakken.

15.5. Ulovlige magtanvendelser

Som nævnt besøgte Folketingets Ombudsmand i maj 2011 Sølager på baggrund af de ovennævnte særlige regler. I brev af 24. maj 2011 hertil sendte Region Hovedstaden 26 indberetninger fra Sølagers afdelinger om ikke tilladte magtanvendelser i perioden fra 2009 til den 31. marts 2011.

Jeg har som nævnt ikke foretaget en egentlig gennemgang af disse sager, men orienteret mig i nogle af sagerne. Jeg har navnlig orienteret mig i regionens tilbagemeldinger til Sølager inden for en række nærmere temaer – dørlåsning (om dagen), afklædning i forbindelse med undersøgelse og en enkelt sag om en medarbejderreaktion i form af et skub til en ung.

15.5.1. Dørlåsning

I en række sager om ikke tilladte magtanvendelser den 3. november 2009 på Udsigten, den 16. november 2009 på Villaen og den 14. januar 2011 på Nøddebakken (to tilfælde; forskellige personer) har regionen i tilbagemeldingerne til Sølager gjort Sølager opmærksom på at der ikke i magtanvendelsesbekendtgørelsen er hjemmel til at låse de unge inde på deres opholdsstue om dagen. Regionen har endvidere over for Sølager oplyst at Sølager skal indskærpe dette over for medarbejderne, idet indelåsning svarer til isolation, og isolation kan kun ske i særligt dertil indrettede isolationsrum. Sådanne rum er der ikke på Sølager.

Følgende fremgår af bekendtgørelsens § 19:

”§ 19. Ved en sikret døgninstitution for børn og unge, jf. lovens § 67, stk. 3, forstås en døgninstitution, der omfatter mindst én sikret afdeling og eventuelt én eller flere ikke sikrede afdelinger.

Stk. 2. Ved en sikret afdeling forstås en afdeling på en sikret døgninstitution, hvor det er tilladt at have yderdøre og vinduer konstant aflåst. En afdeling, der er aflåst hele eller næsten hele døgnet, skal være godkendt som en sikret afdeling af kommunalbestyrelsen eller det regionsråd, som er ansvarlig for oprettelse og drift

af den pågældende sikrede døgninstitution. Der kan endvidere gives en særlig godkendelse til at anvende en del af en sikret afdeling til særlige formål, hvis der er etableret en fysisk adskillelse fra de øvrige dele af den sikrede afdeling.

Stk. 3. Den kommune eller region, som fører tilsyn med institutionen, kan give tilladelse til at aflåse værelserne om natten. Aflåsning om natten af værelser i sikrede afdelinger betragtes ikke som isolation.”

Jeg har noteret mig regionens tilbagemelding over for Sølager i nogle konkrete sager (som jeg som nævnt har orienteret mig i) om at der ikke må ske aflåsning af de unges værelser om dagen.

15.5.2. Afklædning i forbindelse med personundersøgelse

I en række sager om ikke tilladte magtanvendelser den 5. marts 2011 på Buen, den 6. marts 2011 på Buen, den 9. marts 2011 på Buen (samme person som den 5. marts 2011), den 10. marts 2011 (samme person som den 9. marts 2011), den 12. marts 2011 på Buen, den 13. marts 2011 (samme person som den 6. og 10. marts 2011), den 13. marts 2011 på Buen (over for en anden ung), den 15. marts 2011 (samme person som den 12. marts 2011), den 15. marts 2011 (samme person som den 9. og 15. marts 2011) og også den 15. marts 2011 (over for en anden person, samme person som den 6., 10. og den 13. marts 2011) har regionen i tilbagemeldingerne til Sølager gjort Sølager opmærksom på reglerne om undersøgelse af unge. Det fremgår således af regionens stort set enslydende breve til Sølager i de konkrete sager at den unge der skulle undersøges i en given situation, fik ”udleveret et håndklæde og bedt om at afklæde sig”.

Regionen gjorde i disse sager Sølager opmærksom på at dette ikke er tilladt efter § 24 i magtanvendelsesbekendtgørelsen. Regionen henviste til følgende: ”Der må alene foretages klap uden på tøjet og undersøgelse af lommer og sko. Dog kan personalet kræve at den unge tager sit overtøj, hue og sko af”. Endvidere fremgår det at regionen den 1. april 2011 aftalte med afdelingslederen (for Buen) at reglerne i bekendtgørelsen skal overholdes.

Jeg har noteret mig regionens tilbagemeldinger om § 24 i magtanvendelsesbekendtgørelsen i en række konkrete sager som jeg som nævnt har orienteret mig i.

15.5.3. Skub mv.

I to sager som jeg har orienteret mig i, er regionen kommet med tilbagemeldinger til Sølager om henholdsvis medarbejderens reaktion og proportionalitetsprincippet.

I en sag om magtanvendelse den 3. juli 2010 fremgår det bl.a. at en ung og to medarbejdere "lavede sjov". En anden ung kom til og skubbede til en tredje medarbejder og sagde at det var "for sjov". Denne (tredje) medarbejder fandt at det var "lidt for meget" og (medarbejderen) "skubbede igen" – det vil sige skubbede til den unge (der kom for at være med til at "lave sjov").

Regionen har i brev af 15. juli 2010 oplyst over for Sølager at en medarbejder ikke må skubbe til en elev medmindre der er tale om nødværge eller nødret (hvilket ikke var tilfældet).

Felt 17 og 18 til henholdsvis afdelingslederens eventuelle bemærkninger og forstanderens bemærkninger til sagen indeholder ingen bemærkninger. Imidlertid fremgår det efter det ovennævnte af brevet af 15. juli 2011 at regionen er enig med forstanderen i at magtanvendelsen ikke var tilladt.

Jeg går ud fra at der er tale om en ekstraordinær situation, og at noget sådant med skub mv. ikke normalt forekommer, og herefter har jeg noteret mig regionens ovennævnte tilbagemelding.

Den 1. november 2011 ringede en af de unge fra Sølager (Nøddebakken) hertil og oplyste om en episode. Den unge oplyste at han ikke ville gå ind på sit værelse som en pædagog havde bedt ham om. Ifølge den unge stillede pædagogen sig tæt på den unge og "svinede [ham] til". Den unge skubbede til pædagogen der faldt ned i en sofa. Da pædagogen kom op fra sofaen, slog pædagogen ifølge den unge ud efter ham. Den unge flyttede sig, og det var ifølge den unge derfor han ikke blev ramt. Den unge kontaktede efterfølgende politiet der ikke ville foretage sig noget. En af mine medarbejdere oplyste i telefonen over for den unge at ombudsmanden på baggrund af § 14 i ombudsmandsloven ikke kan foretage sig noget, før der i første omgang foreligger en skriftlig stillingtagen fra politiet i anledning af den unges henvendelse. Den unge er ikke i øvrigt vendt tilbage hertil.

Jeg har ikke grundlag for at foretage mig mere i anledning af telefonopkaldet.

I en anden sag om (ikke tilladt) magtanvendelse på Spidsen den 2. november 2009 gengiver regionen i sit brev af 14. december 2009 fra sagen at medarbejderen, under nærmere angivne omstændigheder, "tager fat i trøjen på [en ung] og hiver ham op på benene". Herefter bemærker regionen at "regionen vurderer at magtanvendelsen ikke er afpasset efter forholdene i den konkrete situation, og at den ikke står i rimeligt forhold til det der søges opnået hermed." Regionen henviste i den forbindelse til § 2, stk. 2, i magtanvendelsesbekendtgørelsen.

Jeg har noteret mig regionens tilbagemelding i sagen.

Opfølgning

Jeg beder om at Sølager sender de oplysninger mv. som jeg har bedt om, gennem Region Hovedstaden, som jeg også beder om en udtalelse.

Underretning

Denne rapport sendes til Sølager, Region Hovedstaden, Social- og Integrationsministeriet, Folketingets Retsudvalg, Tilsynet i henhold til grundlovens § 71, stk. 7, og de unge på Sølager.

Jørgen Steen Sørensen